

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійна програма	«Банківський менеджмент»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Стійкість банківської системи в умовах війни**»

здобувача   **Бзенка Олексія Сергійовича**

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування

В.С.Білошапка

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор   _____   **Л.О.Примостка**

(підпис)

Київ 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 88 сторінок, 4 таблиці, 43 рисунки, список використаних джерел з 73 найменувань, 4 додатки

«Стійкість банківської системи в умовах війни»

Об'єктом дослідження є процес забезпечення стійкості банківської системи України

Предметом дослідження є система економічних відносин, які виникають в процесі забезпечення стійкості банківської системи

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – визначити основи забезпечення стійкості банківської системи України та розробити заходи її підвищення в умовах війни

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- дослідити поняття стійкості банківської системи;
- визначити фактори впливу на стійкість банківської системи;
- встановити методологію оцінки стійкості банківської системи;
- здійснити аналіз показників функціонування банківської системи України;
- оцінити стійкість банківської системи України в умовах війни;
- визначити проблемні аспекти забезпечення стійкості банківської системи України;
- розробити заходи підвищення стійкості банківської системи України.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає в дослідженні поняття стійкості банківської системи; визначенні факторів впливу на стійкість банківської системи; встановленні методології оцінки стійкості банківської системи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в здійсненні аналізу показників функціонування банківської системи України; оцінці стійкості банківської системи України в умовах війни; визначенні проблемних аспектів забезпечення стійкості банківської системи України; розробці заходів підвищення стійкості банківської системи України.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи - 2024.

Рік захисту роботи - 2024.

Ключові слова: банк, банківський сектор, банківська система, оцінка стійкості, ключові показники розвитку банківської системи, війна.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	6
1.1 Поняття стійкості банківської системи	6
1.2 Фактори впливу на стійкість банківської системи.....	13
1.3 Методологія оцінки стійкості банківської системи.....	19
 РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	 30
2.1 Аналіз показників функціонування банківської системи України.....	30
2.2 Оцінка показників стійкості банківської системи України в умовах війни.....	41
 РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	 51
3.1 Проблемні аспекти забезпечення стійкості банківської системи України	51
3.2 Заходи підвищення стійкості банківської системи України в умовах війни	65
ВИСНОВКИ	75
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	81
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сталий розвиток економіки та її важливої ланки – банківської системи – є ключовими питаннями сьогодення. Нестабільність і дисбаланс в економічному розвитку різних країн посилюються спекулятивними фінансовими операціями, а не банками, які виконують інвестиційні та фінансові функції, що призводить до національних банківських криз і наслідків глобальних фінансових потрясінь. Розглядаючи банківську систему з точки зору її ролі як фінансового посередника, можна сказати, що вона пов'язана з динамікою розвитку економіки та поточною фінансовою ситуацією. Від фінансової стійкості банків значною мірою залежить здатність банківської системи здійснювати свою діяльність, її місце та роль у процесі економічної трансформації. Тому особливо важливою є оцінка фінансової стійкості банків та банківської системи в цілому.

Питанням фінансової стійкості банків, банківських систем та їх оцінки присвячені праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Серед експертів, які займаються цією темою, можна виділити наступних авторів: Вовченко О.С., Левицький В.В., Шпаковська Н.І., Біляєва В.Ю., Карась П.М., Вергун А.М., Стефашина Ю.С., Вітлінський В.В., Зоріна О.І., Фадєєнко В. Ю. Кузнєцова А. Я., Погореленко Н. П., Марич М. Г., Коваленко В. В., Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В., Кириченко О. А., Крухмаль О. В., Затварська О. О., Шелудько Н. М., Барановський О. І., Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О., Михайлюк Р. В. Науковці кафедри банківської справи та страхування КНЕУ теж активно досліджують вказану проблематику, зокрема, виділимо опубліковані роботи Примостки Л.О., Красної І. В., Корнелюка Р.В., Івасіва І.Б., Білошапки В.С., Охрименко І.Б. та інших. Основна роль досліджень в даному напрямку полягає в тому, що вони створюють інформаційну основу для прийняття рішень щодо підвищення фінансової стабільності та стійкості

вітчизняного банківського сектору в умовах політичної, економічної, соціальної нестабільності та ризику.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи: визначити основи забезпечення стійкості банківської системи України та розробити заходи її підвищення в умовах війни.

Відповідно до мети визначено наступні завдання дослідження:

- дослідити поняття стійкості банківської системи;
- визначити фактори впливу на стійкість банківської системи;
- встановити методологію оцінки стійкості банківської системи;
- здійснити аналіз показників функціонування банківської системи України;
- оцінити стійкість банківської системи України в умовах війни;
- визначити проблемні аспекти забезпечення стійкості банківської системи України;
- розробити заходи підвищення стійкості банківської системи України.

Об'єкт дослідження: процес забезпечення стійкості банківської системи України.

Предмет дослідження: система економічних відносин, які виникають в процесі забезпечення стійкості банківської системи.

Основними *методами* під дослідження стали: абстрактно-логічний (для дослідження сутності стійкості банківської системи), теоретичного узагальнення, системного й економічно-історичного аналізу (з метою виокремлення факторів впливу на стійкість банківської системи), графічний та табличний (для відображення результатів дослідження), економетричні методи (економетричні моделі використовуються для аналізу даних про діяльність банків, ліквідність та інші показники стійкості банківської системи), методи аналізу та синтезу (для обґрунтування заходів підвищення

стійкості банківської системи України), узагальнення (для формування висновків дослідження).

Практична значущість отриманих результатів полягає в здійсненні аналізу показників функціонування банківської системи України; оцінці стійкості банківської системи України в умовах війни; визначенні проблемних аспектів забезпечення стійкості банківської системи України; розробці заходів підвищення стійкості банківської системи України.

Інформаційною базою дослідження стійкості банківської системи є чинні законодавчі та нормативні акти України, що регулюють банківську діяльність і забезпечують фінансову стабільність, наукові роботи вітчизняних та іноземних авторів, присвячені питанням банківської стійкості, а також матеріали аналітичних фахових публікацій у періодичних та спеціалізованих наукових виданнях. До інформаційної бази також включено матеріали фінансової і статистичної звітності банківських установ, Національного банку України, а також інтернет-ресурси, що містять актуальні дані та дослідження з питань оцінки стійкості банківської системи.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1 Поняття стійкості банківської системи

Забезпечення фінансової стійкості банків є основою стабільності банківської системи та запорукою успіху економічних перетворень і макроекономічного розвитку. Рівень розвитку, ресурсний потенціал, надійність і високий рівень платоспроможності банківської системи залежать від фінансових ресурсів різних галузей економіки. Поступовий розвиток української економіки та необхідність досягнення високих темпів зростання ВВП можуть бути досягнуті лише за умови забезпечення високої концентрації фінансових ресурсів та стабільного розвитку банківської системи. Перш ніж досліджувати концепцію «фінансової стійкості», спочатку визначимо основні теоретичні аспекти категорії «стійкість». «Стійкість» – найбільш фундаментальне поняття, яке найкраще відображає проблеми та тенденції розвитку банківської галузі.

У працях українських та зарубіжних учених поняття стійкості часто асоціюється з такими поняттями, як «стабільність», «збалансованість», «надійність» [1].

Тому Марич М. Г. вважає ознакою стабільності стійкість, тобто здатність під час кризи опинитися у вигідному і відносно невразливому становищі та вміти її подолати. «Стабільність» і «стійкість», як характеристики якості банківської системи, дуже близькі поняття. Однак, на відміну від «стійкості», яка передбачає здатність системи протистояти силам, «стабільність» наголошує на здатності постійного відтворення[2].

І банки, і банківські системи є стабільними через свою стійкість. Сійкість - це постійна якісна характеристика, яка набувається і змінюється в процесі експлуатації. Проблеми сійкості часто пов'язані зі стабільністю банків. Хоча терміни подібні, вони відрізняються один від одного.

<i>Трактування сутності</i>	• Автор, джерело
<i>Сійкість</i>	
це здатність протистояти зовнішньому та внутрішньому впливу, зберігати сійку рівновагу та надійність протягом часу.	• О.А. Кириченко
<i>Фінансова сійкість</i>	
здатність в динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечуючи надійність збереження та повернення вкладів юридичних та фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою забезпечення фінансової безпеки держави.	• В.В.Коваленко
якісна інтегральна характеристика спроможності установи ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.	• О.В.Крухмаль
здатність банку в строк та в повній сумі відповідати за своїми зобов'язаннями.	• Дзюблук О.В

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення поняття «сійкість» та «фінансова сійкість» [3-6]

Фадєєнко В. Ю. зв'язав ці два поняття і визначив сійкість банку як здатність чітко і оперативно виконувати свої функції в динамічних умовах

ринкового середовища, забезпечуючи надійність вкладів юридичних і фізичних осіб і обслуговування зобов'язань клієнтів[7].

Позитивною стороною цього визначення є те, що стійкість банку розглядається як фундаментальна основа для забезпечення надійності. Надійність банку – це скоріше суб'єктивна оцінка банку вкладниками та кредиторами з метою викликати довіру.

Тому «стійкість» слід розглядати як самостійне поняття, відмінне від «стабільності», «збалансованості» та «надійності». Крім того, для детального аналізу природи стійкості слід розрізняти стабільність банківської системи та стабільність банків. З макроекономічної та мікроекономічної точки зору, стійкість банківської галузі – це не одне й те саме. З макроекономічної точки зору стійкість характеризує процес розвитку всієї банківської системи. Ще одна категорія – стійкість окремих банків.

Стойкість банку є умовою забезпечення його цілеспрямованого розвитку.

Слід погодитися з підходом Є.В. Склепового визначає фінансову стійкість банку як здатність банку як системи трансформувати ресурси (персонал, фінансові ресурси, активи, обладнання та інформаційні технології) для виконання своїх функцій у ринковому середовищі з максимальною ефективністю та мінімальним екзогенним та ендогенним ризиком [8, с. 65-70].

Загалом фінансова стійкість банку характеризується збалансованістю потоків капіталу, достатньою кількістю коштів для підтримки його платоспроможності та ліквідності та прибутковою діяльністю. Стабільність означає постійну здатність банку виконувати свої зобов'язання та гарантувати, що прибутковість залишається на рівні, достатньому для належного функціонування в конкурентному середовищі [9].

Стойкість банківської системи, на думку А.А. Затварської, полягає в збалансованості її складових, наявності взаємопов'язаних і взаємоузгоджених пропорцій між ними як у галузевому, так і в

регіональному аспектах, а також збереження рівноваги та ефективному взаємозв'язку з фінансовими макроекономічними системами [10].

На думку Н.М. Шелудько, фінансова стійкість є динамічною інтегральною характеристикою, що відображає здатність банку як системи трансформації ресурсів і ризиків максимально ефективно і з мінімальним ризиком виконувати свої функції, при цьому витримуючи вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів [11]. О.І. Барановський у своїх дослідженнях визначає стабільність банківської системи як здатність протистояти впливу різних чинників та зберігати стійку рівновагу й надійність протягом тривалого часу [12].

Особливо актуальним є питання фінансової стійкості банків у періоди загострення соціально-економічних і фінансових криз. У таких умовах ключовим завданням стає забезпечення надійного функціонування банківського сектору, що потребує макроекономічного підходу та активної ролі центрального банку у моніторингу й управлінні фінансовою стійкістю. Фінансова стійкість банківської системи є не лише умовою її функціонування, але й відображає ефективність використання, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, організацію грошових потоків і підтримку необхідного рівня ліквідності та платоспроможності.

Національний банк України розглядає фінансову стійкість банків як баланс фінансових потоків, достатність коштів для підтримки ліквідності та платоспроможності, а також здатність забезпечувати прибуткову діяльність [13]. У цьому контексті стійкий фінансовий стан банків є важливим для їх здатності ефективно працювати, протидіяти ризикам і зберігати свою життєздатність навіть у випадку зовнішніх або внутрішніх шоків.

Фінансова стійкість банківської системи є ключовою передумовою її здатності виконувати основні функції, серед яких:

- ефективно й безперервно забезпечення трансформації фінансових ресурсів у часі та просторі;
- виявлення й управління ризиками з високим рівнем точності;

- абсорбування несподіваних ризиків і фінансових потрясінь, що виникають у реальному секторі економіки.

Виходячи з цього, основними критеріями фінансової стійкості банківської системи повинні стати:

Рисунок 1.2 – Критерії стійкості банківської системи [14]

Основними характеристиками стійкості банку є:

- базові характеристики – збереження організаційної цілісності та функціональності;
- самостійність цілей банку, що визначають напрямки його розвитку;
- корпоративна соціальна та екологічна відповідальність;
- здатність виконувати зобов'язання навіть в умовах негативного зміни внутрішнього і зовнішнього середовища.

Розрізняють три основних види фінансової стійкості банку в залежності від стабільності його роботи:

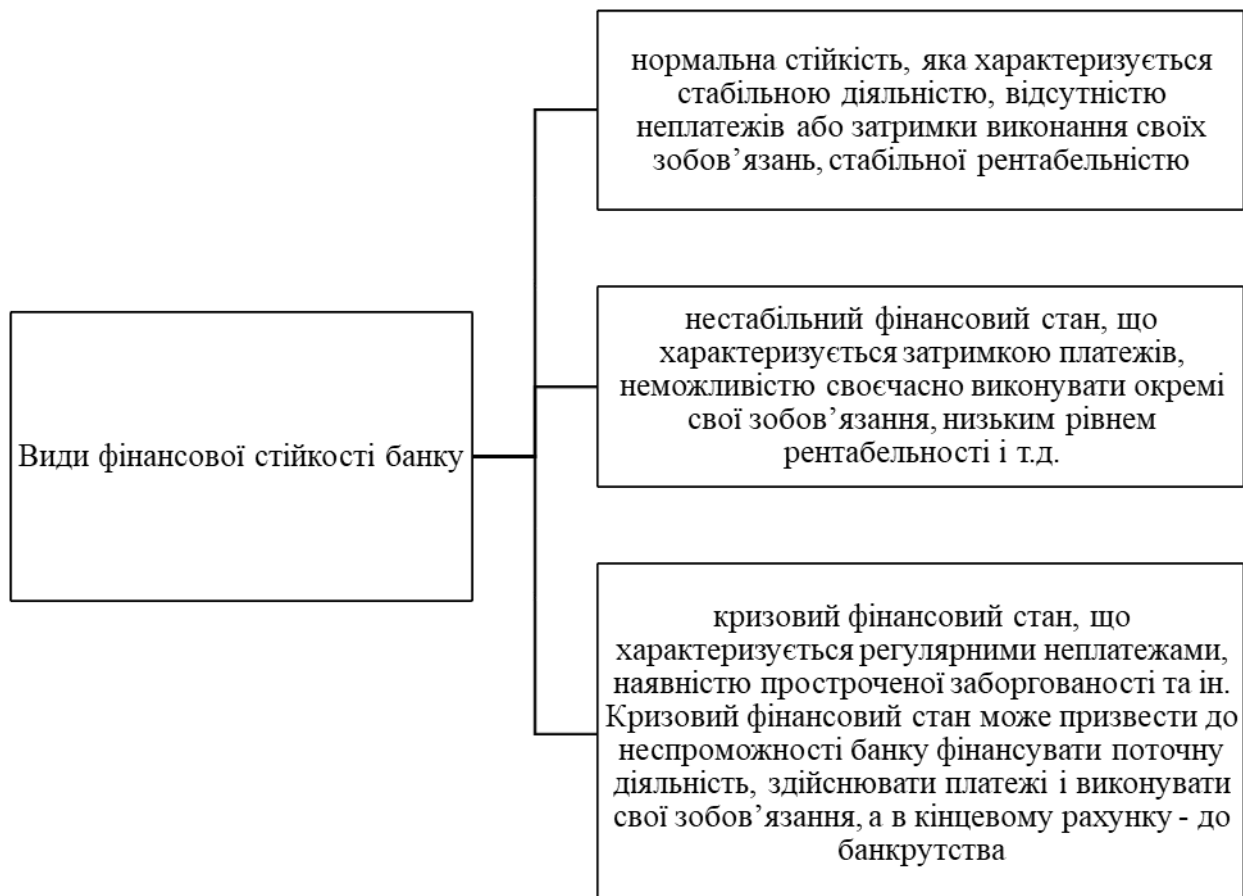

Рисунок 1.3 – Види фінансової стійкості банку [2]

Згідно з концепцією сталого розвитку фінансову стійкість банку слід розглядати як сукупність внутрішньої і зовнішньої складових (рис. 1.4).

Внутрішня фінансова стійкість банку означає стан постійної платоспроможності, тобто банк гарантовано виконує свої зобов'язання перед клієнтами, а також має можливість досягти прибуткового зростання та забезпечити довгострокове фінансування своєї діяльності. Отже, фінансова стійкість пов'язана зі структурою балансу банку, його залежністю від кредиторів та інвесторів, умовами залучення та обслуговування ресурсів банку.

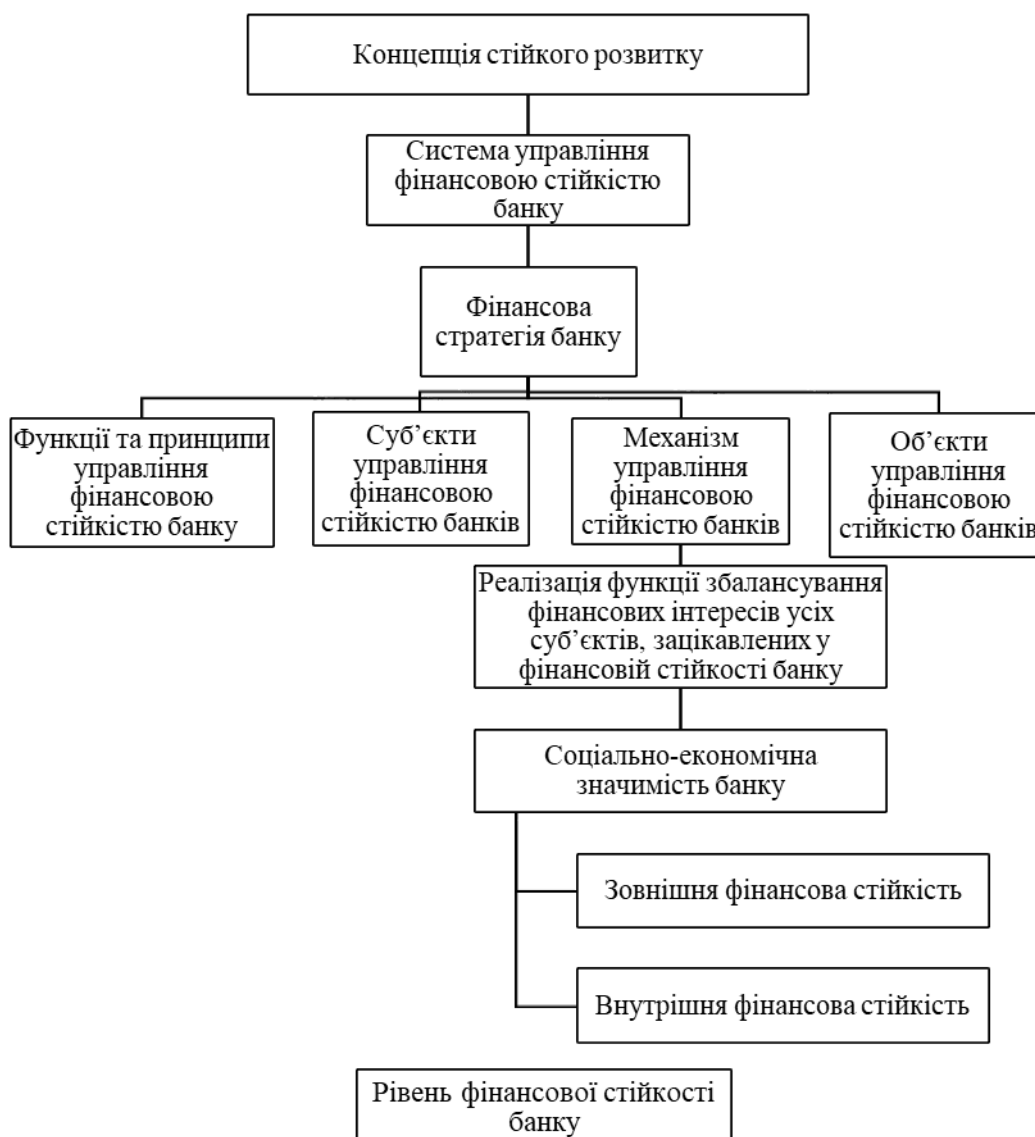

Рисунок 1.4 – Складові фінансової стійкості банку відповідно до концепції сталого розвитку [15]

Зовнішня фінансова стабільність банку відображає його соціально-економічне значення для конкретного сектора економіки (регіону, банківської галузі, країни) і впливає на його імідж і конкурентоспроможність у ринковому середовищі.

1.2 Фактори впливу на стійкість банківської системи

Стійкість банківського сектора відіграє важливу роль у стимулюванні економічного зростання та зміцненні фінансової системи у всіх країнах. Стійкий банківський сектор є мірою здатності економіки протистояти шокам як внутрішнього, і зовнішнього середовища. Крім того, стійкість банківського сектора свідчить про безпеку та надійність фінансової системи, а також допомагає уникнути та пом'якшити банківські кризи та їх негативні економічні наслідки.

З одного боку, банківський сектор є одним із найважливіших основ фінансової системи країни, і підвищення стійкості банківського сектора може сприяти ефективному розподілу коштів між економіками та стимулювати економічне зростання [16].

Відповідно до [17], стійкість банківської системи визначається як «стійкий стан, у якому банківський сектор ефективно виконує свої ключові економічні функції, такі як розподіл ресурсів, розподіл ризиків та розрахунки за платежами».

Роберт Стюарт, Валмікі Арджун [17] в своїх працях відображають критичну важливість стійкості банківського сектора, виявивши, що підвищення стійкості банків на 1% призводить до збільшення економічного зростання країни на 3,895%. Крім того, підвищення стійкості банківського сектора дозволяє великим підприємствам краще оцінювати ризики, що призводить до більш ефективного використання ресурсів і зниження економічної волатильності.

Тим не менш, банківський сектор через свої унікальні характеристики і роль посередника може бути більш вразливим до проблем ризику та несприятливого відбору, особливо в періоди невизначеності [18].

У роботах [19] стверджувалося, що банківський сектор з більшою ймовірністю буде залучений до діяльності з надмірним ризиком під час

уразливості країни, що зростає, що в кінцевому підсумку призводить до зростання нестабільності на фінансових ринках, а також до зниження економічної активності у країнах.

Згідно з дослідженням [20], дестабілізація банківської системи знижує здатність банків ефективно оцінювати кредитоспроможність підприємств, що може збільшити вартість кредитування, що призведе до зниження прибутковості підприємств та, як наслідок, волатильності фондового ринку.

Рисунок 1.5 - Фактори впливу на стійкість банківської системи

Джерело: узагальнено автором

Оскільки банківський сектор є важливим драйвером розвитку економічної активності, інтерес багатьох вчених значною мірою викликав інтерес до вивчення факторів, що впливають на стійкість банківського сектора. Примітно, що результати показують, що такі фактори, як регулювання капіталу, диверсифікація доходів, ринкова влада та фінансова

доступність, позитивно впливають на стійкість банківської системи [21], у той час як страхування вкладів, банківські ризики (наприклад, кредитний) ризик, операційний ризик) та системний ризик (наприклад, ринковий ризик) негативно впливають на стійкість [22].

Примітно, що результати низки досліджень підкреслюють, що системний ризик має більш виражений негативний вплив на стабільність. Як відомо, ризик країни є формою системного ризику, яка зачіпає всі інститути фінансової системи і його не можна запобігти.

Відповідно до [23], країновий ризик відноситься до рівня невизначеності, що виникає через економічні, фінансові та політичні фактори, які можуть перешкоджати здатності країни виконувати свої фінансові зобов'язання і досягати своїх цілей. Зокрема, ризик країни впливає на банківський сектор, створюючи невизначеність, яка перешкоджає його здатності точно оцінювати інвестиційні можливості та кредитоспроможність позичальників.

Отже, ризик країни надає безпосередній вплив на функціонування та результативність банківського сектора. Через зростання країнових ризиків зростатиме невизначеність щодо майбутніх економічних умов, що може негативно позначитися на рішеннях учасників ринку, фінансової стійкості банківського сектора, можливостях зростання інвестицій та конкурентоспроможності та неплатоспроможності банку, якщо не будуть впроваджені належні стратегії управління ризиками для пом'якшення таких наслідків ризику.

Зокрема, серед країнових ризиків політичний ризик є формою систематичного ризику, що надає негативний вплив на діяльність банківського сектора, стійкість банківського сектора, знижуючи прибутковість та збільшуючи кредитний ризик та волатильність активів. Попередні дослідження [24] показали, що ймовірність нестабільності банків та коливань доходів зростає у разі зростання політичного ризику. Ці коливання можуть бути пов'язані з невизначеністю, пов'язаною з політичним

ризиком, через який особи, які приймають рішення в банках, не можуть правильно оцінити кращі інвестиційні можливості та кредитоспроможність позичальників, що призводить до фінансової нестабільності банків.

У дослідженні [25] говориться, що у банків з'являється більше стимулів брати на себе більше ризиків, коли політична нестабільність зростає через зростання корупції та неефективність уряду. У тому сенсі, що зростання корупції та неефективність уряду зменшать здатність уряду виконувати свої економічні та соціальні завдання, потенційно підвищуючи ймовірність краху уряду. Внаслідок збільшеної невизначеності, спричиненої корупцією та неефективністю уряду, різко зростає ризикована поведінка банківського сектора.

Крім того, економічні та фінансові ризики розглядаються як інші форми систематичного ризику, які можуть спровокувати ризиковану поведінку у банківському секторі. Як стверджувалося в [26], банки схильні до несприятливого відбору та проблем морального ризику в періоди більш високих економічних ризиків (наприклад, зниження економічного зростання), що змушує банки брати участь у надмірно ризикованій діяльності.

Також [23] вказувалося, що інформація про асиметрію, що виникає в результаті вищої економічної невизначеності, перешкоджає спроможності банків прогнозувати кращі інвестиційні можливості; Таким чином, портфелі активів банків з більшою ймовірністю однорідні, що зрештою впливає на очікувану доходність банків. Крім того, фінансовий ризик негативно позначається на стабільності банківського сектора, оскільки шоки спричинені несподіваною девальвацією національної валюти, а великий дефіцит платіжного балансу може спричинити непередбачене вилучення банківських депозитів та збільшити кредитний ризик. Крім того, зростання фінансового ризику, спричинене державними боргами, призводить до збільшення вартості кредитів для фірм та домогосподарств, тим самим негативно впливаючи на фонди банків, пропозицію кредитів та баланси.

Загалом, дослідження показують, що економічні та фінансові ризики країни, що росте, призводять до зниження фінансової стійкості та стабільності банків[27].

Більшість дослідників [25;28] виявили, що збільшення політичного ризику через державне втручання та корупцію негативно позначається на прибутковості та стійкості у банківському секторі.

Таким чином, під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів фінансовий стан банку завжди зазнає змін, тому варто сказати, що абсолютно стійких банків не існує. За залежністю від діяльності банку фактори поділяються на:

1. Залежні від діяльності банку (внутрішні або ендогенні):

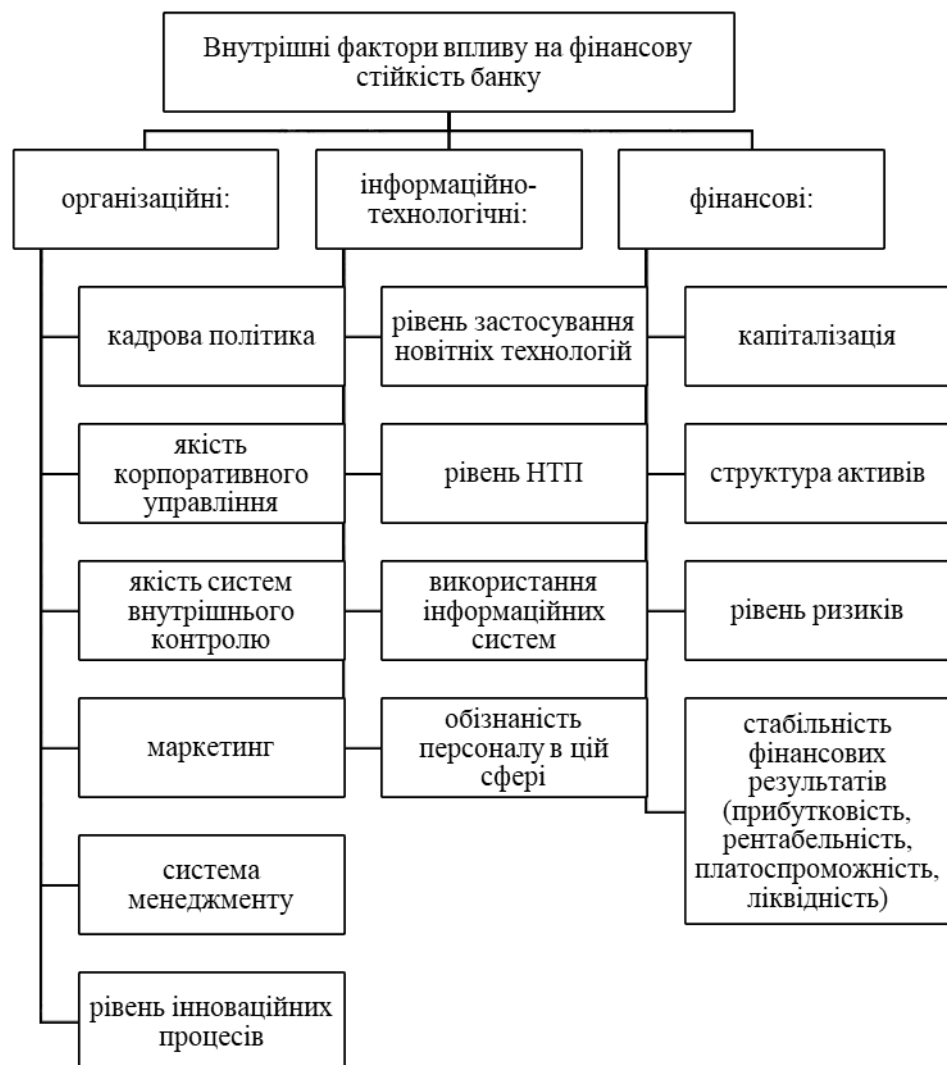

Рисунок 1.6 – Внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість банку

Джерело: узагальнено автором

Більшість внутрішніх факторів контролюються банками, і саме необґрунтоване управління внутрішніми факторами призводить до руйнування стійкості банку. Ці фактори загрози включають надання недостовірної інформації клієнтам, неадекватні зовнішні та внутрішні структури підзвітності банківських установ, маніпуляції з кредитними картками, неповний аналіз ризиків діяльності, шкода діловій репутації та неадекватний підбір персоналу. Тому лише банки, що здатні вчасно виявляти та виправляти помилки, можуть підтримувати ефективну роботу та забезпечувати найвищий рівень фінансової стабільності.

2. Незалежні від діяльності банку (зовнішні або екзогенні):

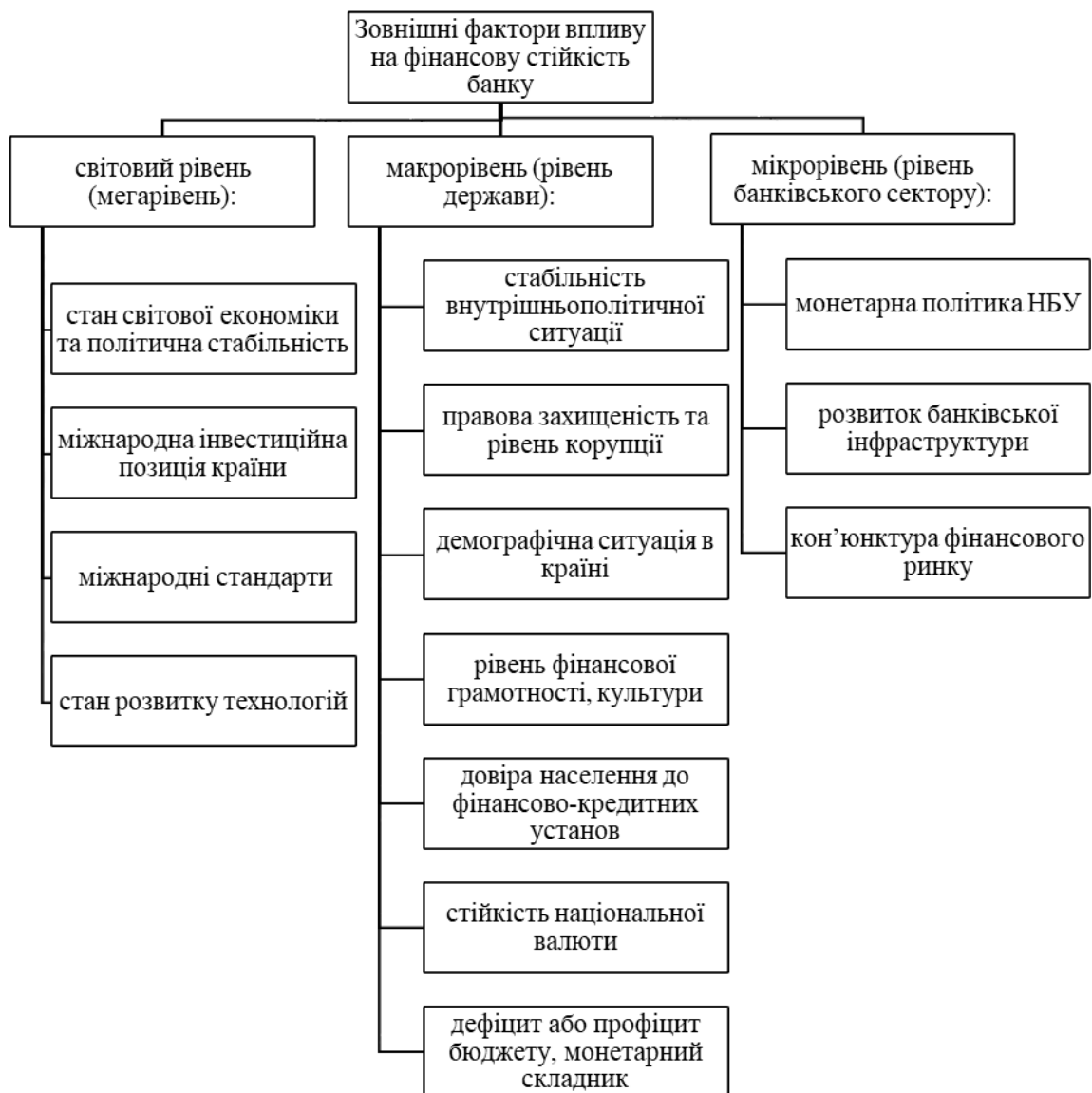

Рисунок 1.7 - Зовнішні фактори впливу на фінансову стійкість банку

Джерело: узагальнено автором

Зовнішні чинники мають більший вплив на фінансову стійкість банків, особливо коли банки виходять на міжнародний фінансовий простір, і фактори макросередовища стають більш важливими. Коли мова йде про динамічні процеси на національному рівні, то в дію вступає макрорівень. Стабільність окремих банків необхідно аналізувати у співвідношенні зі стабільністю всієї банківської системи.

1.3 Методологія оцінки стійкості банківської системи

З метою попередження економічних криз одним із головних завдань вітчизняної банківської системи є підтримка фінансової стійкості банків на належному рівні для виконання ними своїх функцій із забезпечення належним обсягом фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Розвиток економіки напряду залежить від стану банківської системи та фінансування та послуг, які банки надають суб'єктам господарювання та громадянам.

Для сучасної фінансово-кредитної системи характерний гострий дефіцит оборотних і особливо інвестиційних капіталів, оскільки банки втратили здатність мобілізувати довгострокові ресурси - сьогодні кредитні установи в основному обслуговують суб'єктів господарювання з поточними, перш за все, платіжними потребами.

Для забезпечення інвестиційних потреб реального сектору вітчизняні банки не мають стабільної ресурсної бази та їх вплив на формування економічної матеріально-технічної бази вкрай обмежений.

Стабільна робота банківських установ забезпечує накопичення надлишкової ліквідності, знижує тіньовий рівень економіки, сприяє розвитку довгострокового кредитування, стаючи тим самим каталізатором економічного зростання та підвищення добробуту населення. Тому для

забезпечення динамічного розвитку вітчизняної економіки питанням стійкості банківської системи та її оцінки необхідно приділяти велику увагу. Відсутність методів оцінки фінансової стійкості та її чітко визначених критеріїв свідчить про необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Управління фінансовою стійкістю банківської системи є частиною діяльності держави щодо забезпечення фінансової безпеки шляхом реалізації монетарної безпеки. Завдяки моніторингу та аналізу показників можна зробити висновки щодо наявних показників та ймовірності відхилень розвитку банківської системи, а також надати пропозиції щодо застосування інструментів управління банківською галуззю.

До основних об'єктів аналізу фінансової стійкості банку доцільно віднести (рис. 1.8):

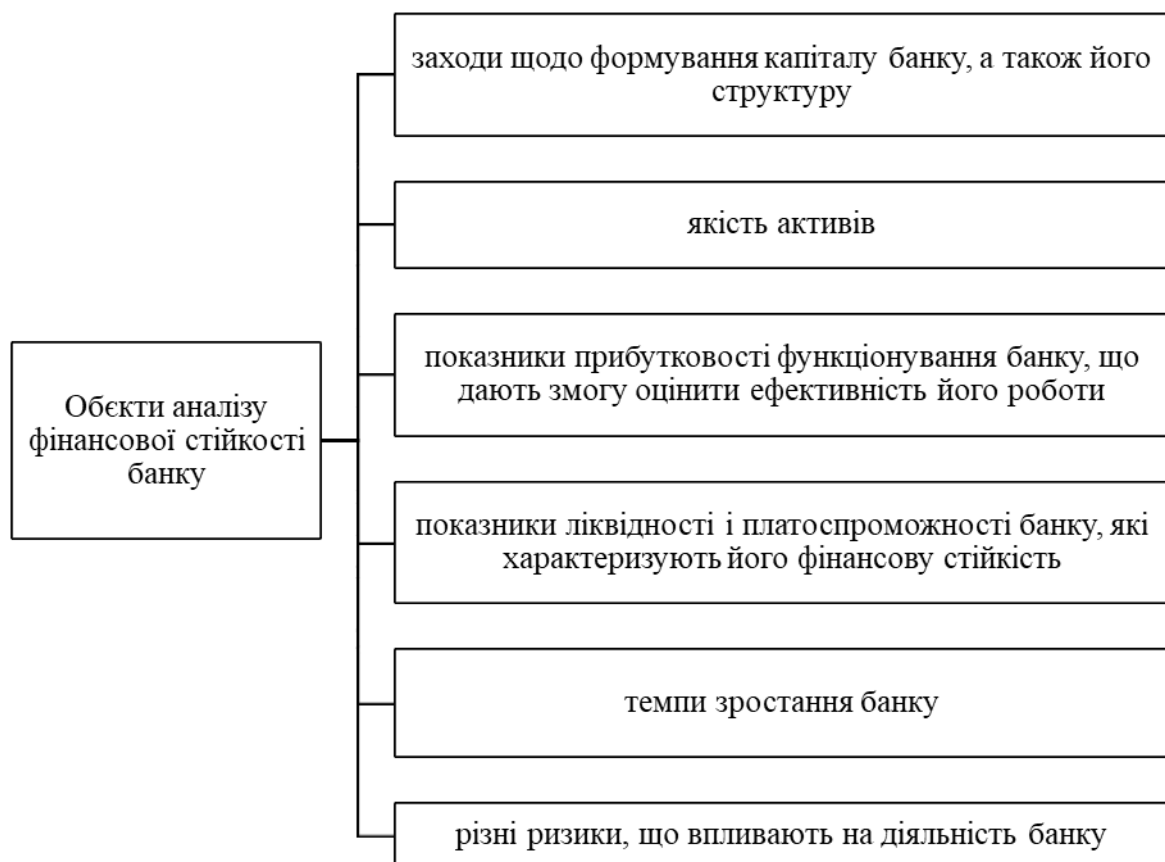

Рисунок 1.8 - Об'єкти аналізу фінансової стійкості банку [29]

Основні індикатори оцінки фінансової стійкості банківської системи доцільно представити показниками двох рівнів (рис. 1.9).

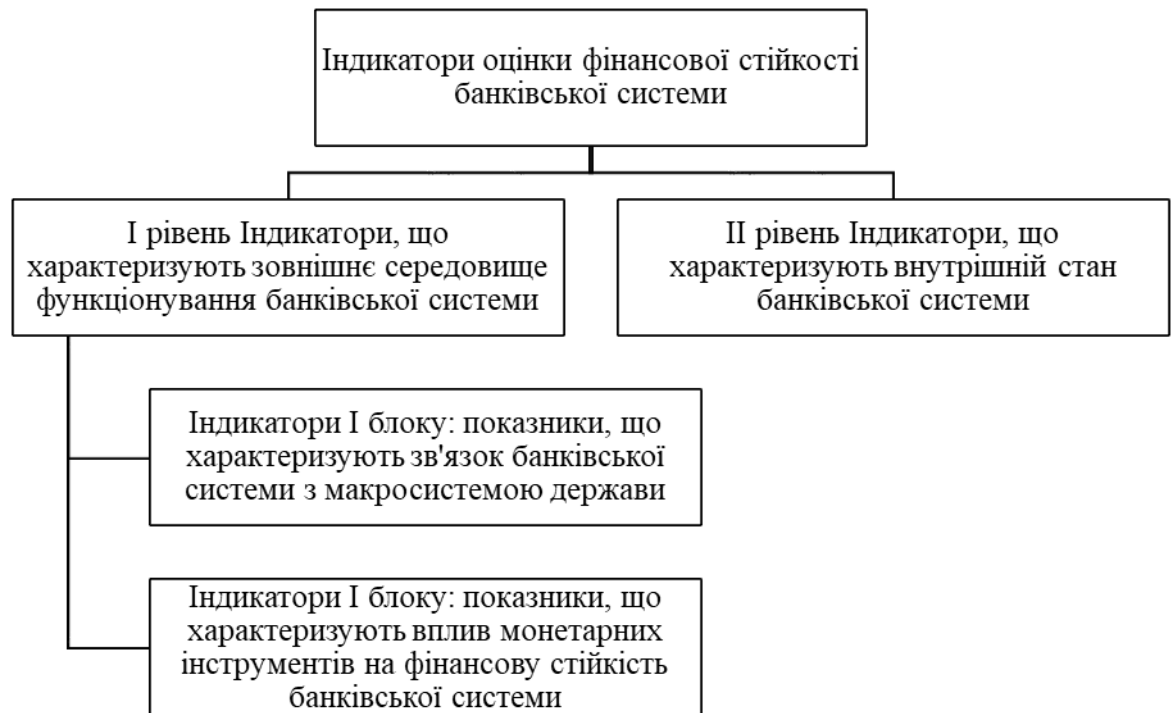

Рисунок 1.9 – Індикатори оцінки фінансової стійкості банківської системи [30]

Таким чином, можна стверджувати, що індикатори фінансової стійкості банківської системи входять до складу загальної оцінки рівня фінансової безпеки держави.

На думку Шпаковської Н.І. [31], оцінювати фінансову стійкість банку рекомендується за такими ключовими критеріями, як:

- капітальна база;
- ліквідність;
- прибутковість;
- якість активів.

З метою отримання комплексної оцінки фінансової стійкості банків автор Біляєва В.Ю. та Чмутова І.М. [32; 33] розраховували показники ресурсної

стабільності, ліквідності, ділової активності та прибутковості (ефективності діяльності).

Подібний погляд на оцінку фінансової стійкості банку має система показників, що характеризують якість його ресурсної бази; управління ризиками та якість управління банком, що наведено в праці Карася П.М. [34].

Аналіз методів оцінки фінансової стійкості банків дозволяє поділити їх на різні групи, зокрема:

1. узагальнена оцінка фінансової стійкості за допомогою коефіцієнтів, включаючи визначення інтегральних показників або індексів стійкості (рис. 1.10):

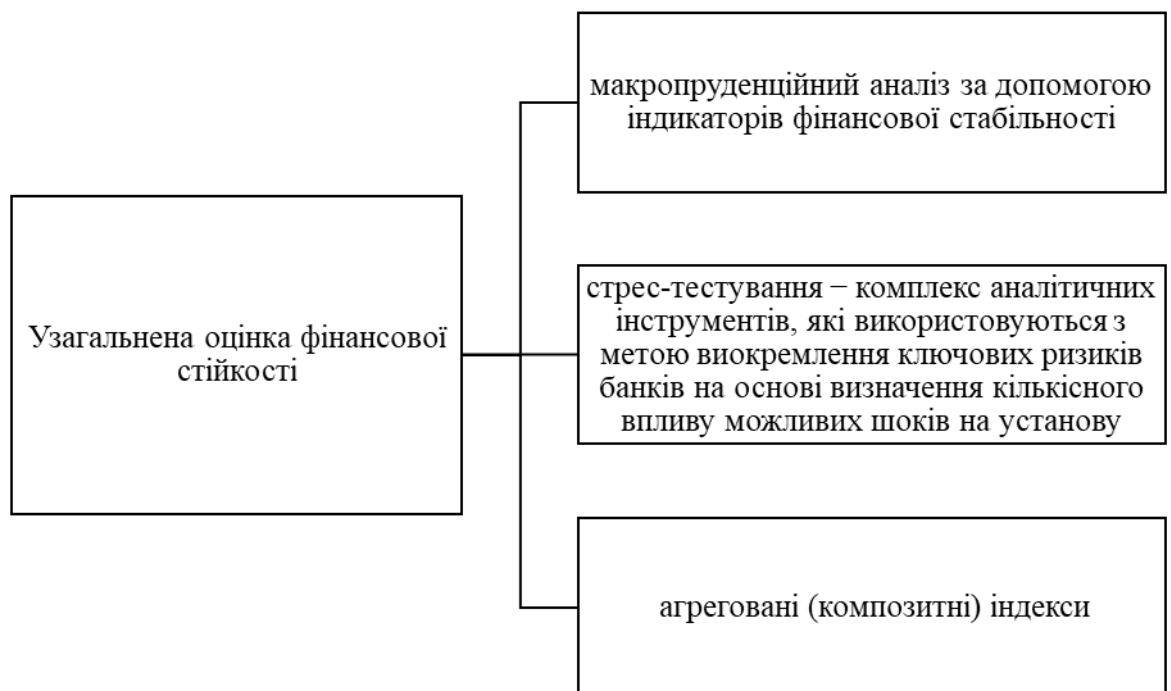

Рисунок 1.10 - Узагальнена оцінка фінансової стійкості банківської системи [35]

2. Непараметричний аналіз фінансової стійкості – Визначення фінансової стійкості банку на основі гіпотетичних обґрунтованих припущень та вторинних (відносних) показників:

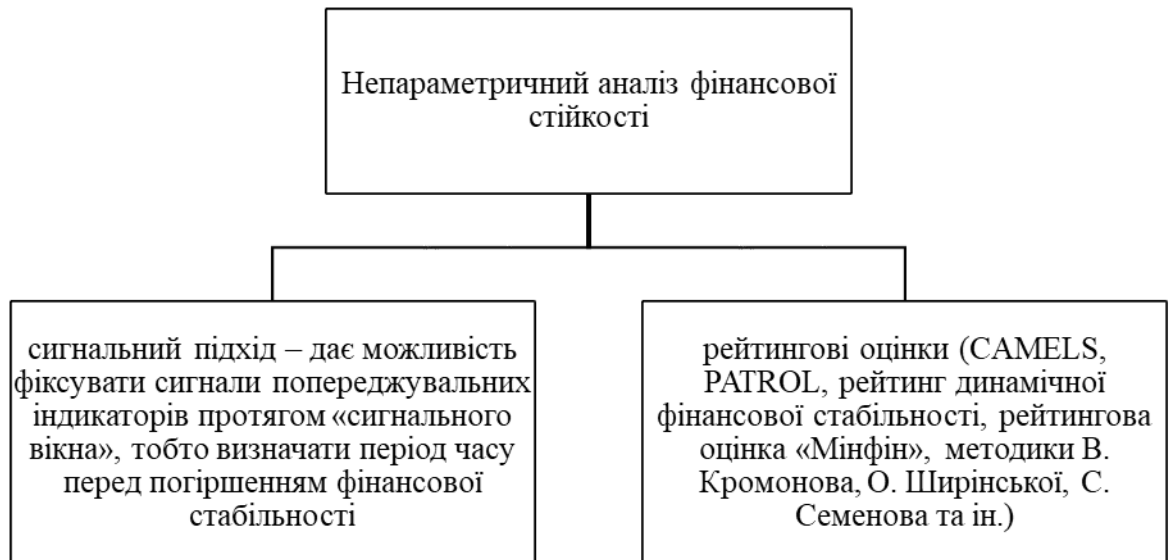

Рисунок 1.11 - Непараметричний аналіз фінансової стійкості банків [29]

3. Таксономія (метод евклідової відстані) – комплексна оцінка діяльності банку, яка визначає оптимальну діяльність банку на основі багатьох показників, набір яких може відрізнятися залежно від конкретного завдання [4].

4. Методи аналізу фінансової стійкості на основі прикладних імовірнісних інструментів та нечітких множин – побудова окремих моделей на основі врахування різноманітних показників діяльності банку з метою узагальнення кінцевого показника – Індексу фінансової стійкості, або проведення порівнянь між цими показниками.

5. Графічне відображення даних на основі часових рядів даних і визначення описових статистичних характеристик ряду (дескриптивна та обчислювальна статистика, аналітична геометрія тощо).

6. Еконо-метричне моделювання, результатом якого є побудова рівнянь регресії, які дозволяють виявити та оцінити зв'язки між статистичними показниками та на їх основі спрогнозувати рівні фінансової стійкості:

Рисунок 1.12 - Методи економетричного моделювання фінансової стійкості банків [36]

Розглянемо детально визначені методи аналізу фінансової стійкості банків. Коефіцієнтний метод – це сукупність економічних показників, розрахованих за умовами фінансової звітності банківських фінансових установ. Використовуючи метод коефіцієнтів, отримуємо доступ до великої кількості економічних показників, що дозволяє провести повне та комплексне дослідження за допомогою аналізу коефіцієнтів. Саме завдяки детальному аналізу коефіцієнтів можна детально вивчити стійкість банку та визначити напрямки резервів її забезпечення.

В Україні ключовим інструментом макропруденційного аналізу є оцінка фінансової стійкості банків на основі розрахунку основних та додаткових показників фінансової стійкості, запропонованих Міжнародним валютним фондом. Він припустив, що індикатори фінансової стійкості – це показники, які відображають поточний фінансовий стан і стійкість банків, включаючи достатність капіталу, якість активів, прибуток і прибутковість, ліквідність, чутливість до ринкових ризиків, рекомендовані показники фінансової стійкості та іншу інформацію, як вихідні дані для його складання

[32]. Тому, згідно з рекомендаціями Міжнародного валютного фонду, в Україні запроваджено комплексну методику оцінки стійкості фінансового сектору, яка включає 12 індикаторів щоденного моніторингу та 23 індикатори місячного моніторингу[37].

Проте слід зазначити, що запропонований метод може вирішити лише частину завдань аналізу фінансової стійкості, оскільки метод відносного показника (метод коефіцієнтів) має певні недоліки.

По-перше, велика кількість коефіцієнтів, багато з яких повторюють один одного, ускладнює розрахунки. По-друге, часто відсутнє або недостатньо обґрунтоване граничне значення більшості показників. По-третє, публічну фінансову звітність банку можна аналізувати лише за допомогою обмеженої кількості аналітичних показників, оскільки в Україні відсутня система підготовки статистичних даних для розрахунку всього спектра індикаторів, запропонованих МВФ. По-четверте, висока деталізація оцінки фінансової стабільності за допомогою коефіцієнтного методу є значним недоліком, коли потрібно дати узагальнюючу оцінку окремого банку та провести відповідні порівняння.

Оцінка фінансової стабільності банків може бути ускладненою через різноспрямованість змін окремих показників, коли один індикатор свідчить про успішність діяльності банку, а інший – про його фінансову нестабільність. Така різновекторність динаміки ускладнює встановлення єдиної тенденції. Зазначимо, що найпоширенішим методом оцінки фінансової стабільності є коефіцієнтний метод, який вирізняється простотою та доступністю для практичного використання. Хоча цей метод не забезпечує комплексного аналізу фінансового стану банку, він є ефективним інструментом для виявлення ранніх ознак змін у фінансовій діяльності, дозволяючи передбачити їх можливі напрями.

Національний банк України також здійснює розрахунок індикаторів фінансової стійкості, враховуючи вплив низки факторів та дисбаланс між макроекономічними показниками й мікропруденційними даними. Індикатори

фінансової стійкості відображають поточний фінансовий стан банківської системи та її контрагентів з корпоративного та домогосподарського секторів. Вони включають як агреговані показники окремих установ, так і індикатори, що характеризують ринки, на яких ці установи функціонують. Серед основних статистичних індикаторів фінансової стійкості банків, виділених НБУ, можна зазначити наступні (рис. 1.13).

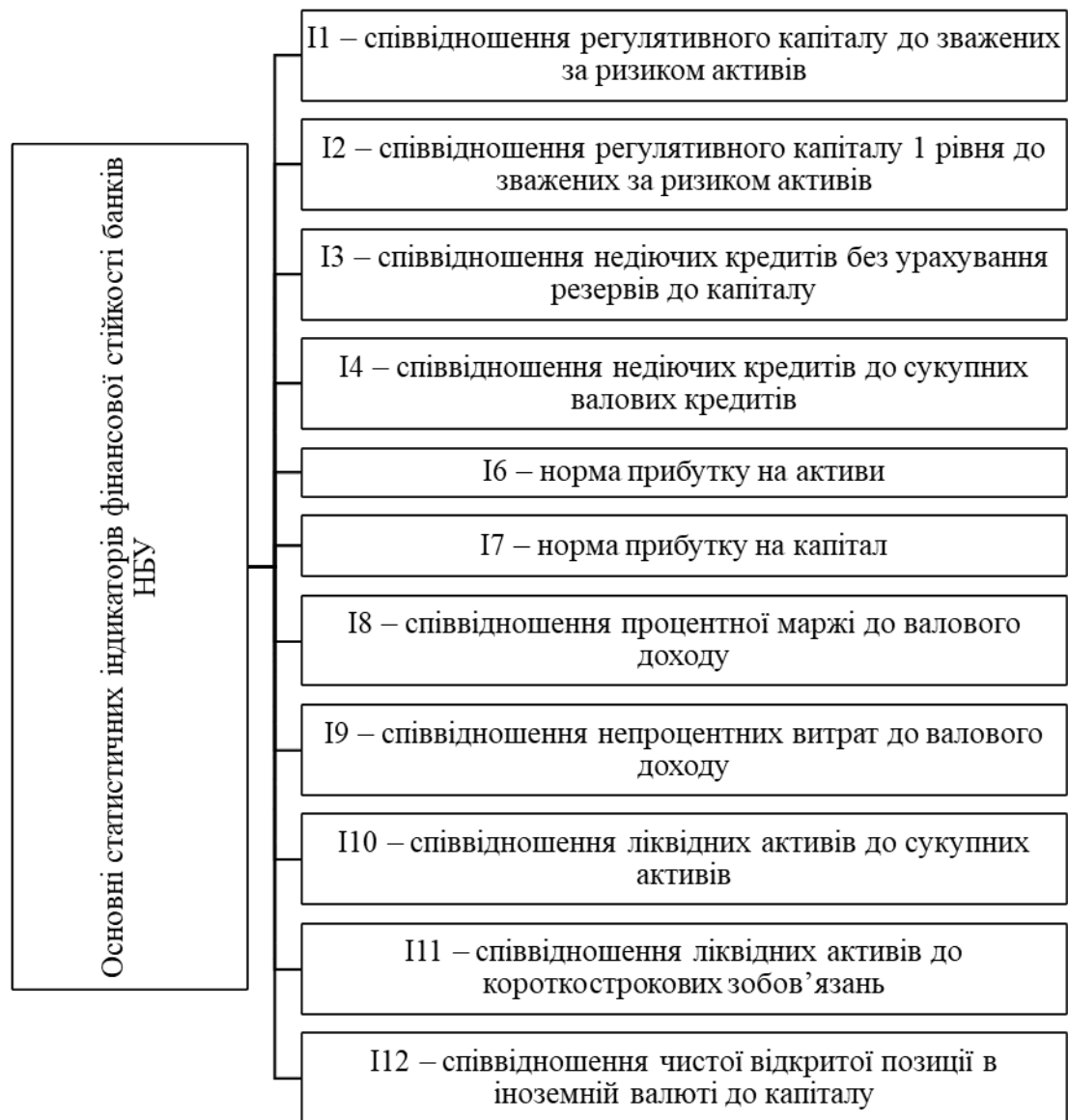

Рисунок 1.13 - Основні статистичних індикаторів фінансової стійкості банків НБУ [39]

Національний банк України є регулюючим органом України, який відповідає за реалізацію макропруденційної політики. Його головною метою

є забезпечення фінансової стабільності країни. Таким чином, він відповідає за нагляд, моніторинг стану, що найважливіше, оцінювання. Основними елементами макропруденційного аналізу НБУ є інструменти аналізу співвідношення з використанням первинних і вторинних показників FSI, розроблених Міжнародним валютним фондом, і стрес-тестування обраних банків на основі оцінки якості активів [38].

Проте наглядові органи не об'єднали розраховані МВФ показники в єдиний скоринговий показник, розрахунок якого придатний для аналізу та прогнозування динаміки фінансової стійкості банківської системи.

Сьогодні банкам необхідно проводити стрес-тести, які проводяться як наглядовим органом Національного банку України, так і професійними аудиторськими компаніями та самими банками.

Стрес-тестування проводиться різними аналітичними методами, зокрема (рис. 1.14):

Рисунок 1.14 - Методи аналізу стрес-тестування для оцінки стійкості банків [40]

В останні роки з'явилася велика кількість різних підходів і методів для побудови стрес-сценаріїв і стрес-тестів для банківських фінансових установ,

що робить дуже важливим розробку стандартів ефективності стрес-тестів на макро- та мікрорівнях.

Згідно з методичними рекомендаціями НБУ, система стрес-тестування банку може бути визнана ефективною, якщо виконуються наступні умови:

- забезпечує можливість визначення найгіршого сценарію розвитку подій;
- визначає розмір збитків, які можуть виникнути в найгіршому випадку;
- визначає вразливі місця та слабкі місця систем захисту від ризиків, що дозволяє керівництву швидко втручатися в загрозові для банку процеси, визначаючи, організовуючи та впроваджуючи комплекс необхідних заходів, спрямованих на зменшення впливу ризиків та уникнення фінансових втрат.

Викликом для банків може стати набрання чинності законодавчими змінами, які передбачають повторне підвищення ставки податку на прибуток для банків до 50% за 2024 рік. Це потребуватиме коригування бізнес-планів низки банків, деякі повинні будуть переглянути програми капіталізації, складені за результатами оцінки стійкості в 2023 році. Проте прибутковість забезпечить здатність цих фінустанов накопичити необхідні запаси капіталу надалі.

Умови кредитування надалі поліпшуватиме поетапна реалізація Стратегії з розвитку кредитування, завдяки якій вже стали доступнішими енергокредити. Одним з наступних пріоритетів стануть заходи зі зниження рівня непрацюючих кредитів у секторі.

2025 року НБУ повертається до звичної оцінки стійкості банківської системи, включно зі стрес-тестуванням за несприятливим сценарієм. Тест має охопити понад 90% чистих активів банків і визначить необхідність капіталізації чи реструктуризації окремих установ. Оцінка включатиме три ключові етапи:

- перевірку якості активів незалежними аудиторами,
- екстраполяцію отриманих результатів,
- стрес-тестування найбільших банків за базовим та несприятливим сценаріями

Банки повинні будуть забезпечити належний рівень капіталу до кінця 2025 року. Найближчим часом будуть затверджені підходи до перевірки якості активів, яка здійснюватиметься зовнішніми аудиторами.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1 Аналіз показників функціонування банківської системи України

Розвиток банківської системи відіграє ключову роль у забезпеченні економічного зростання країни. Кризові явища в банківській системі та дисбаланси на грошово-кредитному ринку є одними з факторів, що дестабілізують економіку України. Банківська система забезпечує основні функції фінансової системи через переміщення фінансових ресурсів та безперебійне функціонування платіжних систем. Високий рівень розвитку ринкових відносин в країні створює макроекономічні передумови для ефективного впливу банків на економічне зростання. Однак, висока динаміка основних економічних, монетарних та кредитних показників не повинна приховувати наявні проблеми в реальному та банківському секторах.

Особливості функціонування банківської системи також впливають на визначення напрямків грошово-кредитної політики Національного банку, враховуючи поточний стан розвитку банківської системи. Серед головних проблем у сучасних умовах функціонування економіки України є визначення проблем розвитку банківської системи та грошово-кредитної політики держави для визначення пріоритетних заходів підтримки та стабілізації банківського сектора.

Аналіз функціонування банківської системи розпочнемо із аналізу динаміки кількості банків, обсягів їх активів та капіталу.

Упродовж досліджуваного періоду кількість банків в Україні мала тенденцію до скорочення із рівня в 73 од. в 2020 році до 63 станом на 01.06.2024 рр. (рис. 2.1).

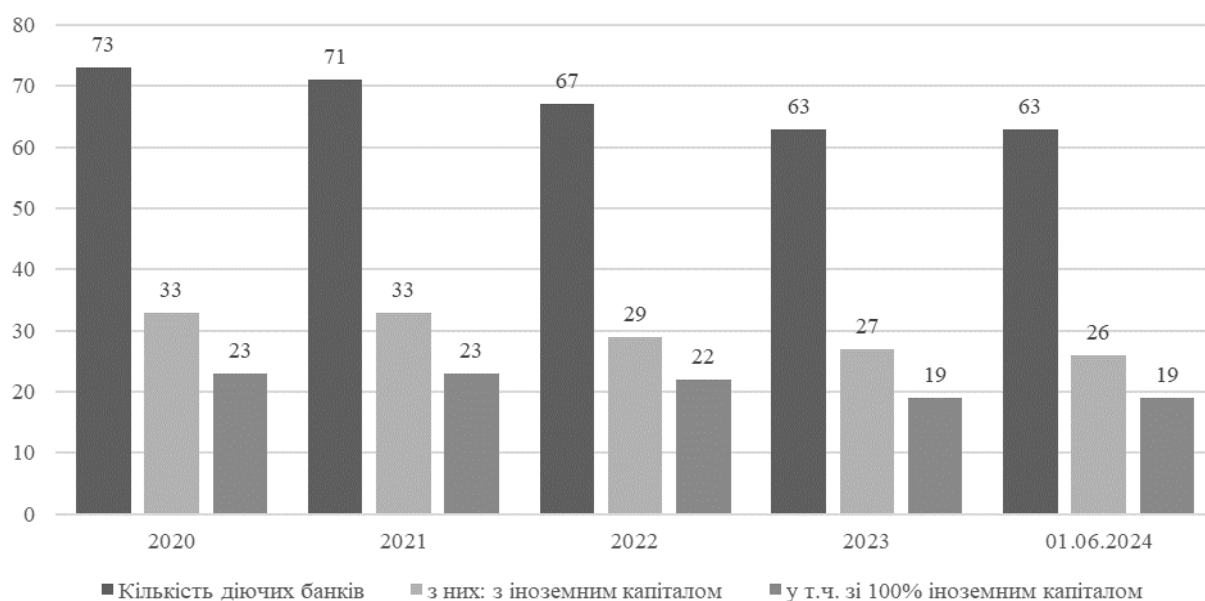

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості діючих банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., од. [41]

Також в динаміці зменшилася кількість банків з іноземним капіталом на 4 банки, із 23 в 2020 році до 19 станом на 01.06.2024 р.

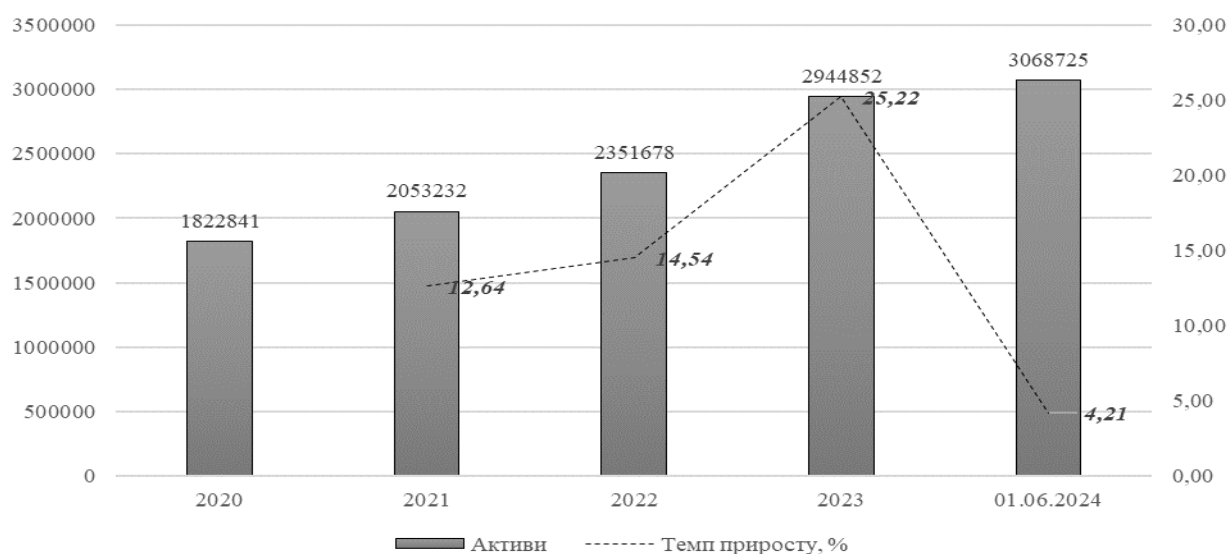

Рисунок 2.2 – Динаміка активів банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Активи банків за досліджуваний період мали динаміку до зростання із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р.

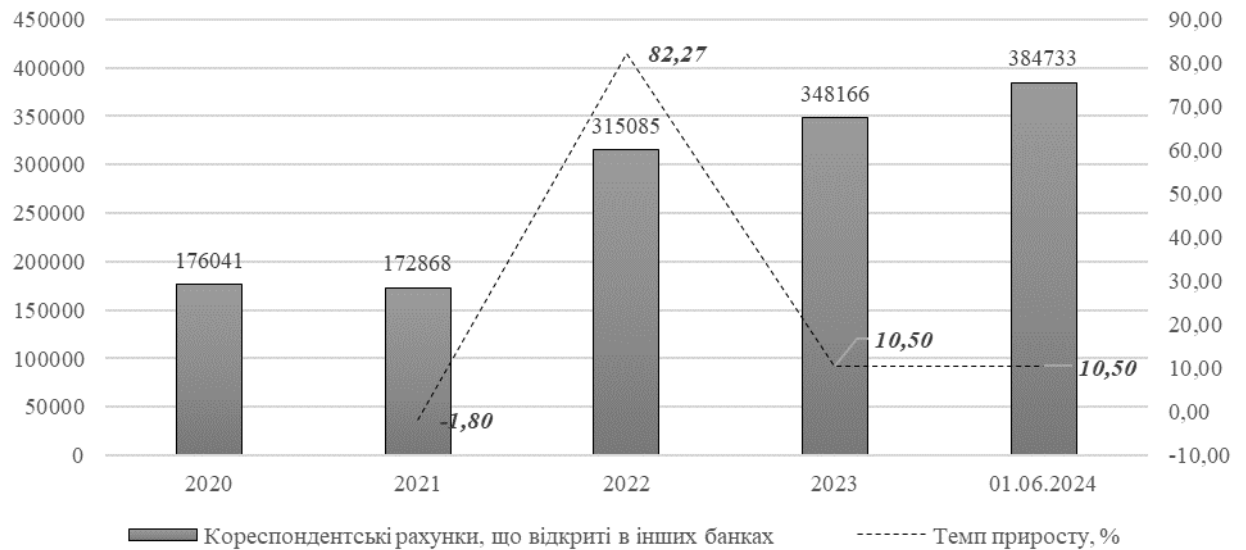

Рисунок 2.3 – Динаміка кореспондентських рахунків, що відкриті в інших банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банків в Україні в 2022-01.06.2024 рр. мали тенденцію до зростання із обсягу в 315,085 млрд. грн. в 2022 році до 384,733 млрд. грн. в 01.06.2024 рр.

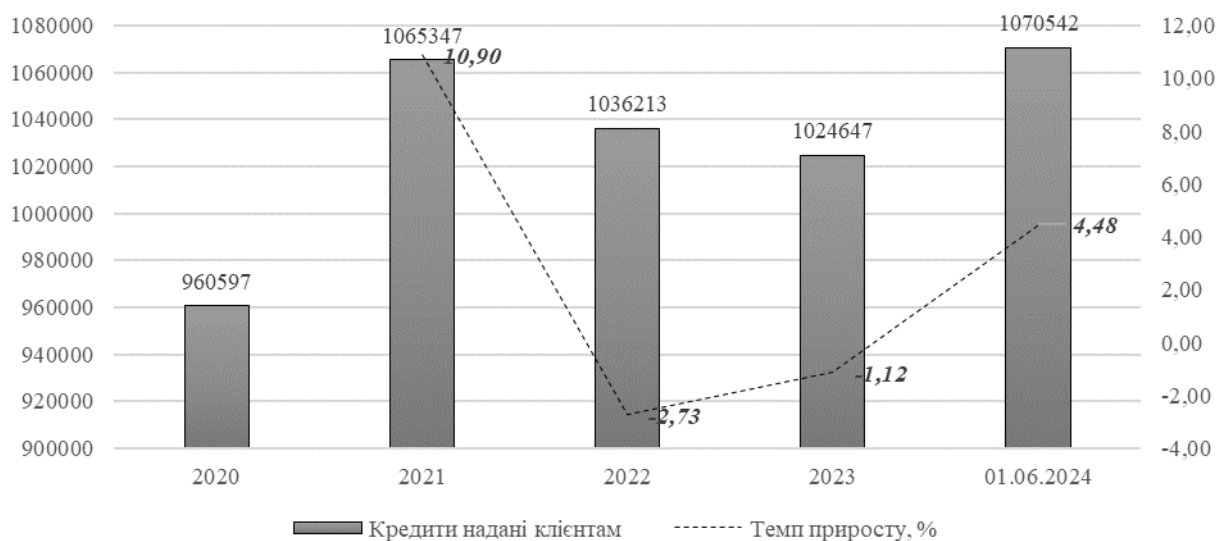

Рисунок 2.4 – Динаміка кредитів наданих клієнтам в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Обсяг кредитів наданих клієнтам за період 2021-2023 рр. мали тенденцію до скорочення із обсягу в 1065,347 млрд. грн. в 2021 році до 1024,647 млрд. грн. в 2023 р. Станом на 01.06.2024 р. кредити надані клієнтам зросли на 4,48% до обсягу в 1070,542 млрд. грн.

Динаміка кредитів, що надані суб'єктам господарювання в Україні в 2020-01.06.2024 рр. відображено на рис. 2.5.

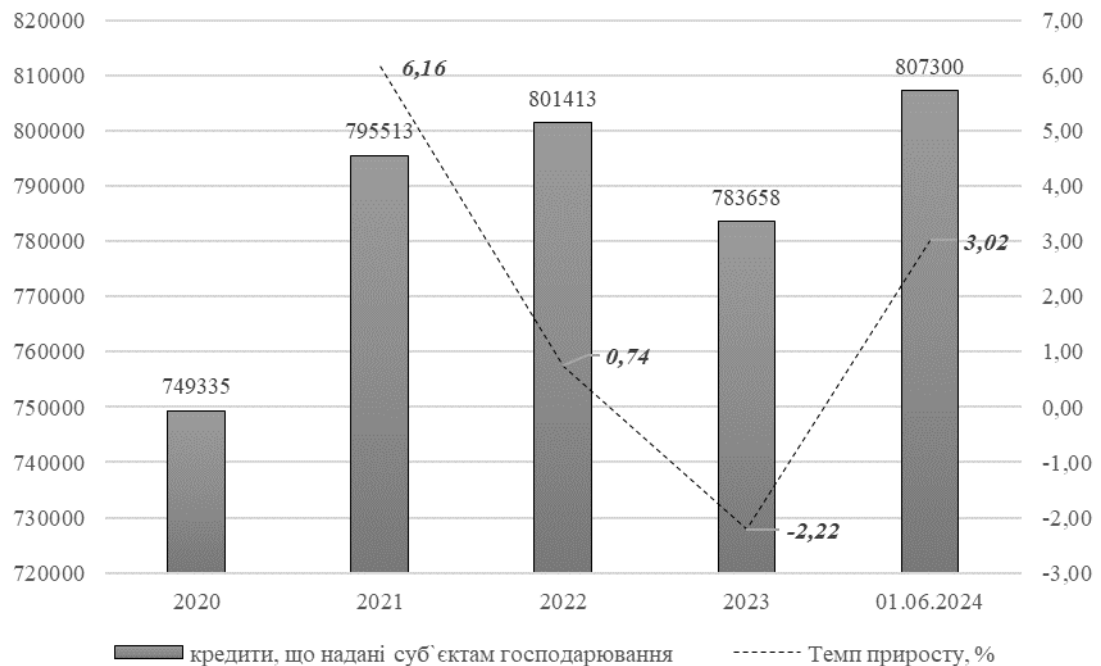

Рисунок 2.5 – Динаміка кредитів, що надані суб'єктам господарювання в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Кредити, що надані суб'єктам господарювання в Україні в 2020-2024 рр. мали тенденцію до зростання в 2020-2022 рр. на 6,16% в 2021 році та на 0,74% в 2022 р. Проте в 2023 році кредити, що надані суб'єктам господарювання скоротилися на 2,2% до обсягу в 783,658 млрд. грн. Станом на 01.06.2024 р. кредити, що надані суб'єктам господарювання зросли на 3,02% до обсягу в 807,300 млрд. грн.

Динаміка кредитів, що надані фізичним особам в Україні в 2020-01.06.2024 рр. наведено на рис. 2.6.

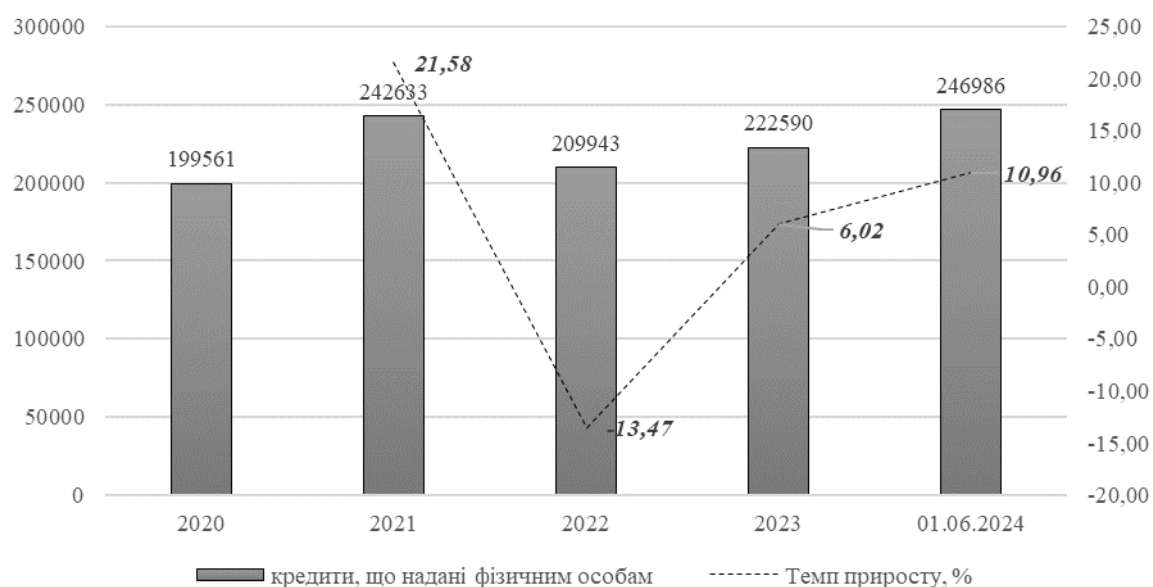

Рисунок 2.6 – Динаміка кредитів, що надані фізичним особам в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Кредити, що надані фізичним особам в Україні попри скорочення в 2022 році на -13,5%, в 2023 – 01.06.2024 рр. показник зріс на 6% в 2023 році до рівня в 222,590 млрд. грн., а також на 10,9% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 246,986 млрд. грн.

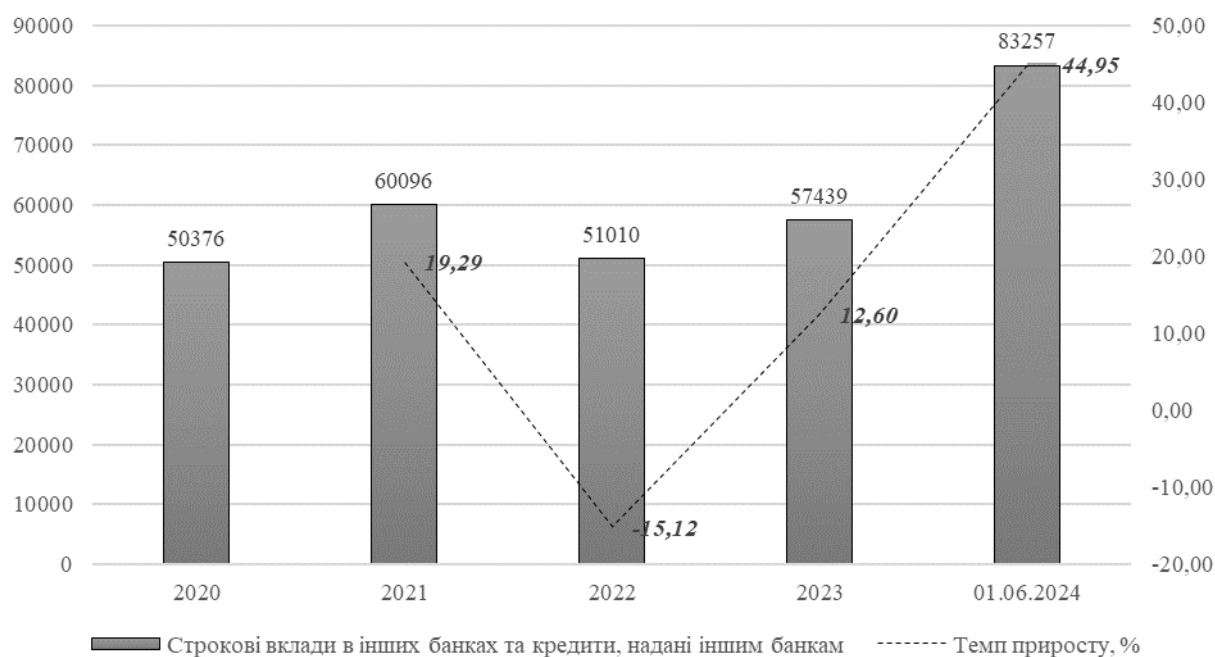

Рисунок 2.7 – Динаміка строкових вкладів в інших банках та кредитів в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Строкові вклади в інших банках та кредитів в 2022 році скоротилися на -15,12% до обсягу в 51,010 млрд. грн. Проте за період 2023-01.06.2024 рр. строкові вклади в інших банках та кредитів мали тенденцію до зростання на 12,6% до обсягу в 57,439 млрд. грн. в 2023 році, а також на 44,9% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 83,257 млрд. грн.

Динаміка пасивів в Україні в 2020-01.06.2024 рр. мала тенденцію до зростання, що наведена на рис. 2.8.

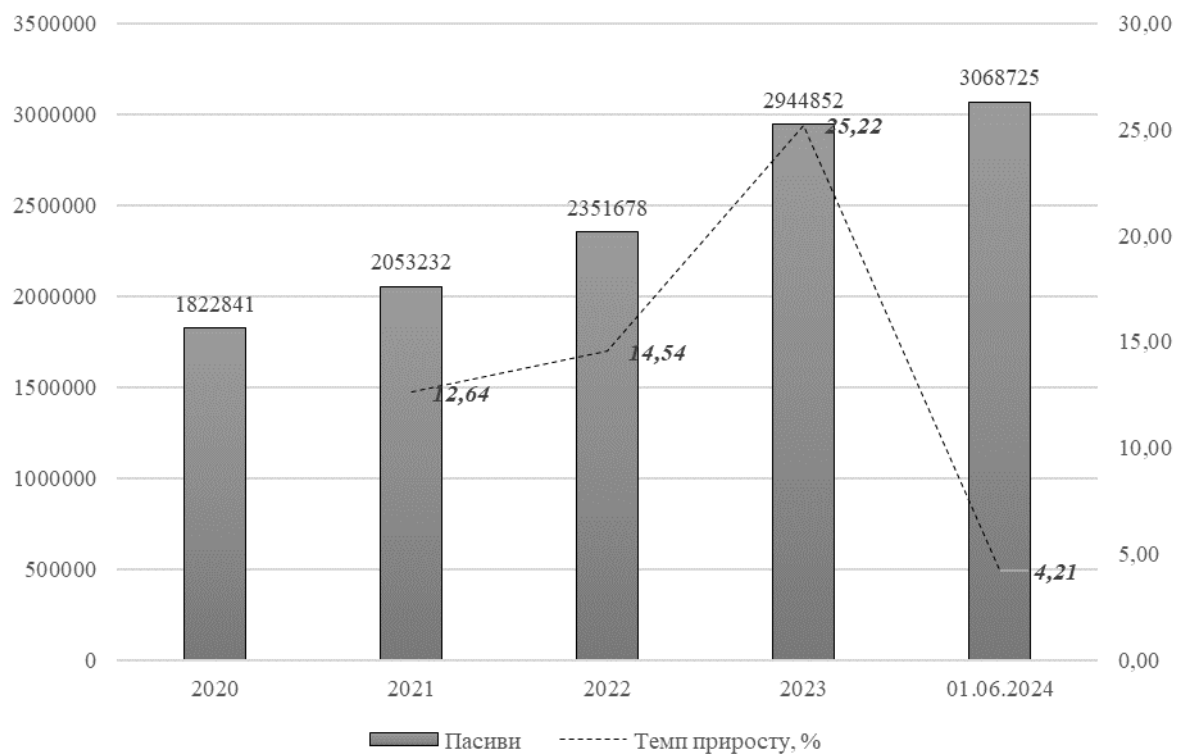

Рисунок 2.8 – Динаміка пасивів банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр.,
млн. грн. [41]

Пасиви банків в Україні упродовж досліджуваного періоду зросли із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр.

Динаміка капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр. відображена на рис. 2.9.

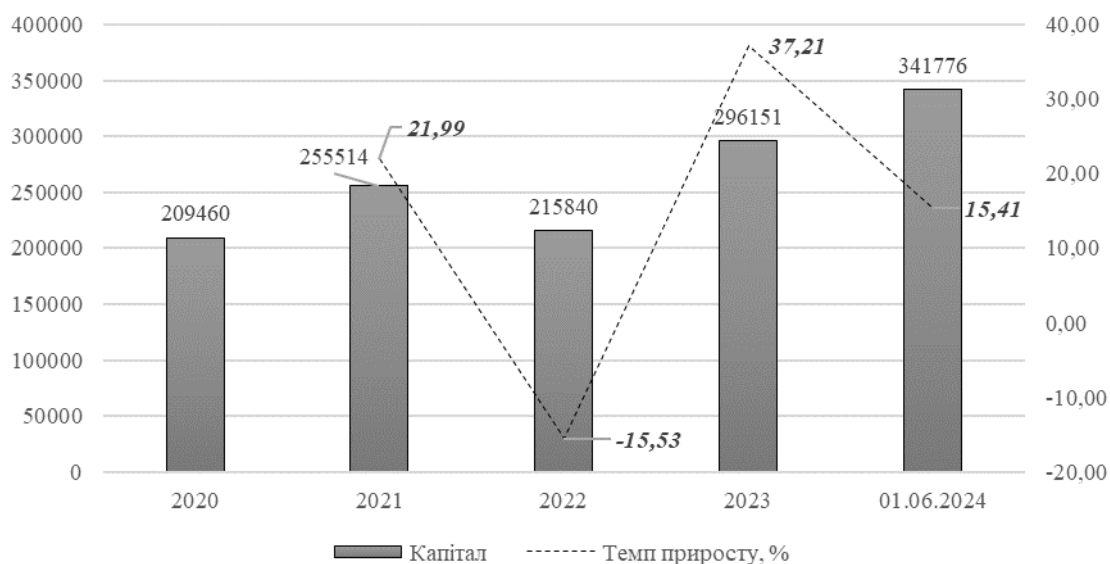

Рисунок 2.9 – Динаміка капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр.,
млн. грн. [41]

Капітал банків України за досліджуваний період зростали в 2020-2021 рр. на 21,9% до обсягу в 255,514 млрд. грн. В 2022 році капітал банків на - 15,5% в 2022 році. За період 2023-01.06.2024 рр. капітал банків зростав на 37,2% в 2023 році та на 15,41% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 341,776 млрд. грн.

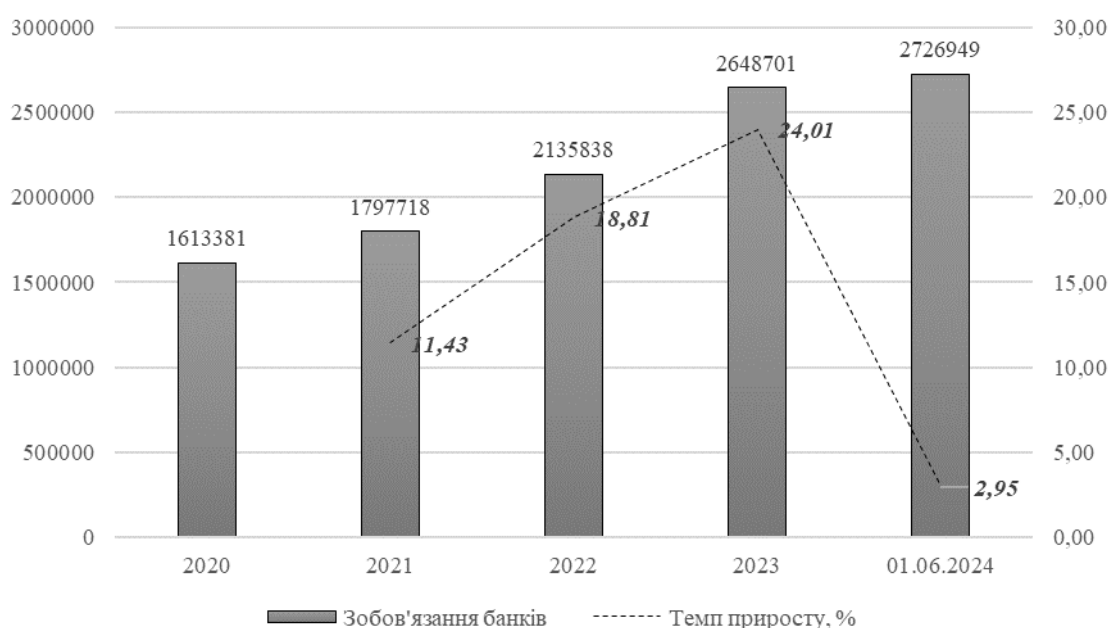

Рисунок 2.10 – Динаміка зобов'язання банків в Україні в 2020-
01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Зобов'язання банків за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із рівня в 1613,381 млрд. грн. в 2020 році до 2726,949 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр.

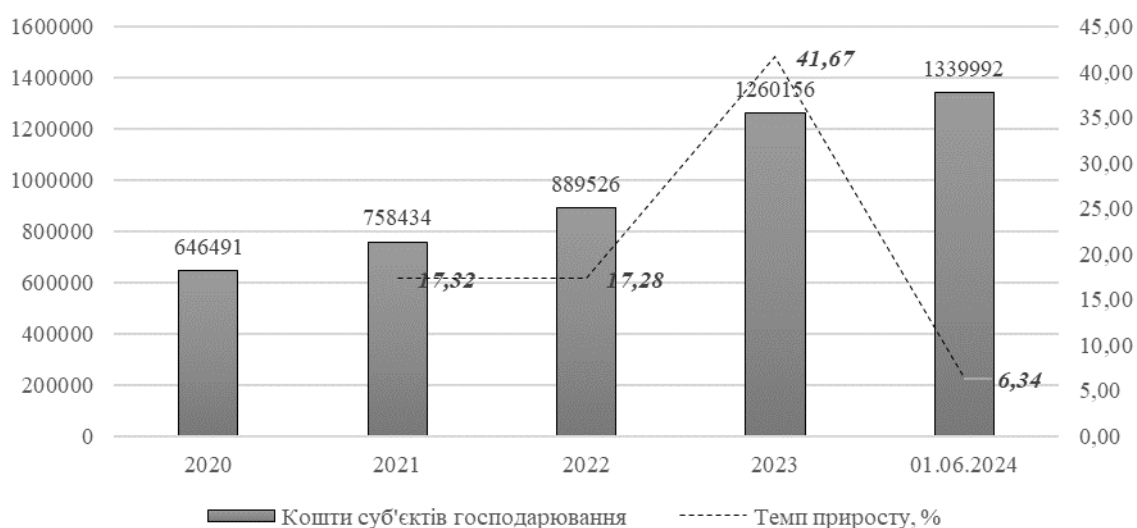

Рисунок 2.11 – Динаміка коштів суб'єктів господарювання в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Кошти суб'єктів господарювання в Україні за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із обсягу в 646,491 млрд. грн. в 2020 році до 1339,992 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р.

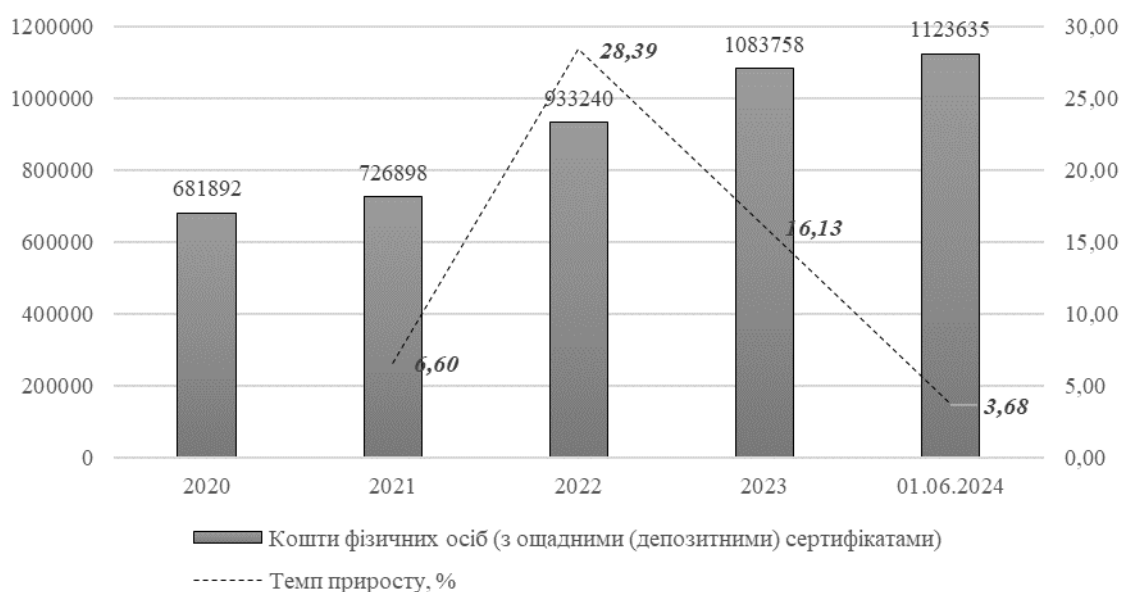

Рисунок 2.12 – Динаміка коштів фізичних осіб з ощадними сертифікатами в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

У динаміці також спостерігалось зростання обсягу коштів фізичних осіб, розміщених у ощадні сертифікати. Так, якщо в 2020 році цей показник складав 681,892 млрд грн, то станом на 1 червня 2024 року він зріс до 1123,635 млрд грн. Ця тенденція свідчить про поступове підвищення довіри населення до банківської системи та зростання популярності ощадних сертифікатів як інструменту збереження та примноження заощаджень.

Динаміка рентабельності активів банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр. відображена на рис. 2.13.

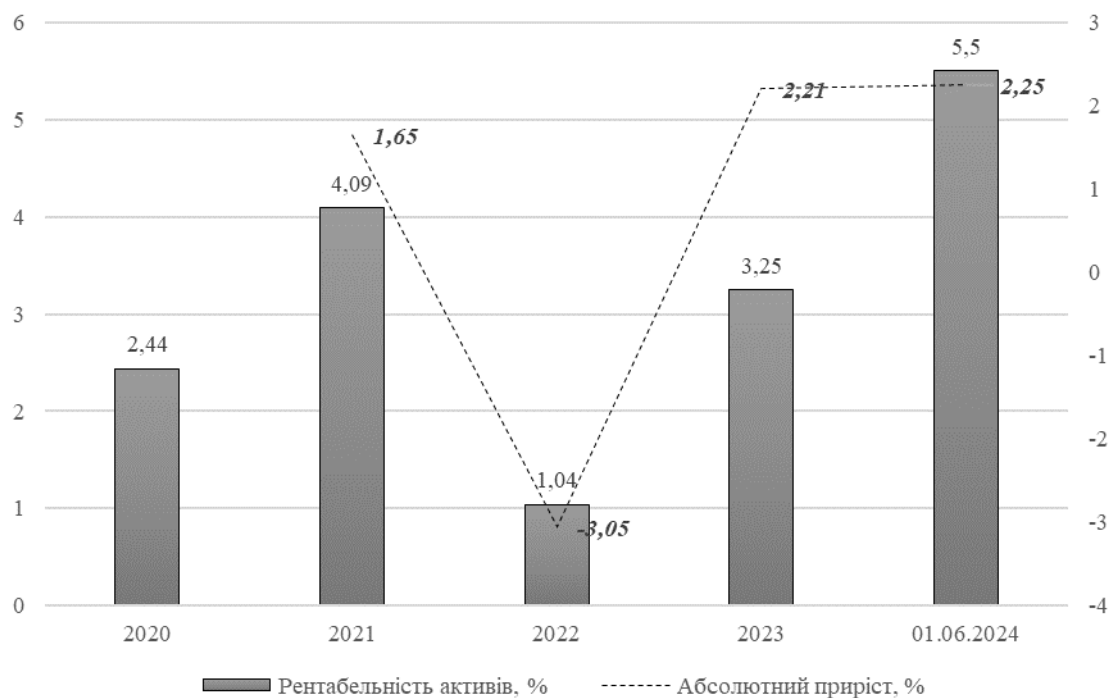

Рисунок 2.13 – Динаміка рентабельності активів банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., % [41]

За період 2020-2021 рр. рентабельність активів банків мала тенденцію до зростання із рівня в 2,44% до 4,09% в 2021 році. Також в 2022 році рентабельність активів зменшилася на 3,05% до рівня в 1,04%. Також в 2023-01.06.2024 рр. рентабельність активів зросла до рівня в 3,25% в 2023 році до 5,5% станом на 01.06.2024 р.

Динаміка рентабельності капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр. відображена на рис. 2.14.

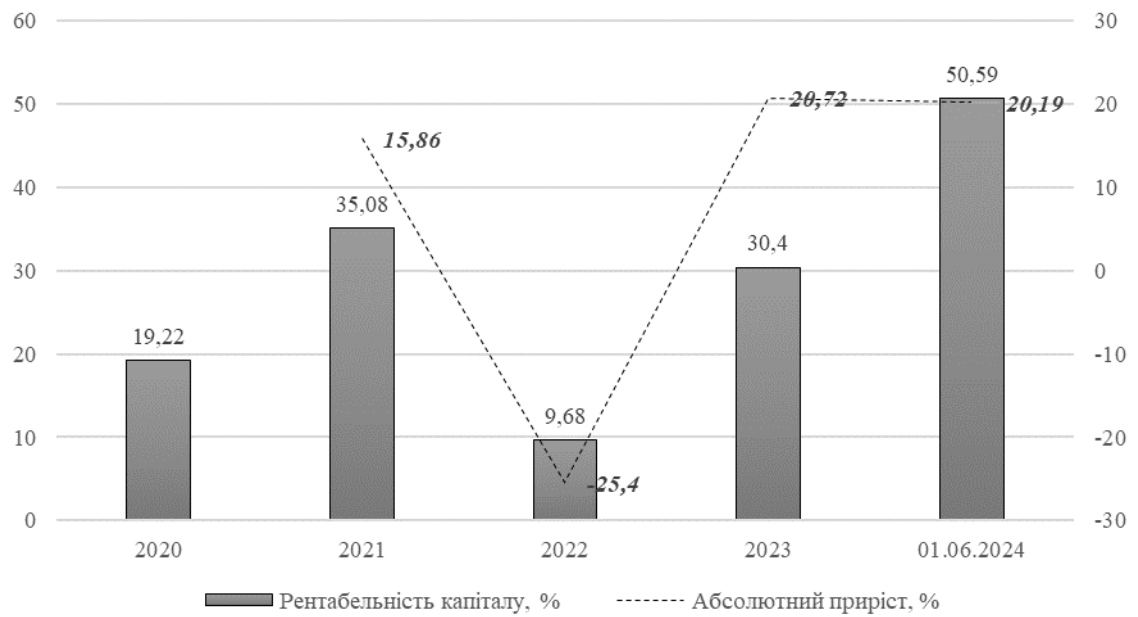

Рисунок 2.14 – Динаміка рентабельності капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., % [41]

Також окремими показниками, що характеризує стан банківської системи України є:

Таблиця 2.1 – Динаміка доходів та витрат банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

Показники	Роки, млн. грн.					Темп приросту, %		
	2020	2021	2022	2023	01.06.2024	2023/ 2022	2023/ 2020	2024/ 2023
ДОХОДИ	250 171	273 863	357 549	446 362	204 534	1,25	1,78	-54,18
процентні доходи	147 743	168 746	217 053	304 437	143 195	1,40	2,06	-52,96
комісійні доходи	70 640	93 162	85 622	97 061	43 294	1,13	1,37	-55,40
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21 507	-77	43 482	30 264	13 494	0,70	1,41	-55,41
інші операційні доходи	6 813	7 488	8 126	9 955	2 745	1,23	1,46	-72,43
інші доходи	2 705	3 175	2 413	2 588	1 032	1,07	0,96	-60,12
повернення списаних активів	763	1 370	853	2 056	773	2,41	2,69	-62,40
ВИТРАТИ	210 445	196 488	335 628	363 131	136 566	1,08	1,73	-62,39
процентні витрати	62 895	51 097	65 358	103 050	49 442	1,58	1,64	-52,02
комісійні витрати	24 132	35 186	35 449	47 084	20 715	1,33	1,95	-56,00
інші операційні витрати	16 405	18 244	17 875	18 500	6 786	1,03	1,13	-63,32
загальні адміністративні витрати	69 437	78 293	82 434	92 322	41 847	1,12	1,33	-54,67
інші витрати	2 728	3 855	5 951	8 595	3 327	1,44	3,15	-61,29
відрахування в резерви	31 037	3 448	121 204	16 936	-2 054	0,14	0,55	-112,13
податок на прибуток	3 811	6 364	7 356	76 644	16 502	10,42	20,11	-78,47
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	39 727	77 376	21 921	83 231	67 968	3,80	2,10	-18,34

1. Частка проблемних кредитів (NPL). Відображає частку кредитів, за якими прострочені платежі або є інші проблеми з поверненням. Станом на кінець 2023 року, частка NPL в українських банках була близько 30%, що є високим показником порівняно з міжнародними стандартами.

2. Чистий прибуток. За підсумками 2023 року українські банки отримали чистий прибуток понад 83 млрд грн., а за перші 5 місяців 2024 року склав 67,9 млрд. грн.

3. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Вимірює здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання. Вимога НБУ становить мінімум 100%, а у 2023 році середній показник по системі перевищував 200%.

Отже, упродовж досліджуваного періоду кількість банків в Україні мала тенденцію до скорочення із рівня в 73 од. в 2020 році до 63 станом на 01.06.2024 рр. Також в динаміці зменшилася кількість банків з іноземним капіталом на 4 банки, із 23 в 2020 році до 19 станом на 01.06.2024 р. Активи банків за досліджуваний період мали динаміку до зростання із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р. Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банків в Україні в 2022-01.06.2024 рр. мали тенденцію до зростання із обсягу в 315,085 млрд. грн. в 2022 році до 384,733 млрд. грн. в 01.06.2024 рр. Обсяг кредитів наданих клієнтам за період 2021-2023 рр. мали тенденцію до скорочення із обсягу в 1065,347 млрд. грн. в 2021 році до 1024,647 млрд. грн. в 2023 р. Станом на 01.06.2024 р. кредити надані клієнтам зросли на 4,48% до обсягу в 1070,542 млрд. грн. Кредити, що надані суб'єктам господарювання в Україні в 2020-2024 рр. мали тенденцію до зростання в 2020-2022 рр. на 6,16% в 2021 році та на 0,74% в 2022 р. Проте в 2023Р. кредити, надані суб'єктам господарювання скоротилися на 2,2% до обсягу в 783,658 млрд. грн. Станом на 01.06.2024 р. кредити, що надані суб'єктам господарювання зросли на 3,02% до обсягу в 807,300 млрд. грн. Кредити, що надані фізичним особам в Україні попри скорочення в 2022 році на -13,5%, в 2023 – 01.06.2024 рр. показник зріс на 6% в 2023 році до рівня в 222,590 млрд. грн., а також на 10,9% станом на

01.06.2024 р. до обсягу в 246,986 млрд. грн. Строкові вклади в інших банках та кредитів в 2022 році скоротилися на -15,12% до обсягу в 51,010 млрд. грн. Проте за період 2023-01.06.2024 рр. строкові вклади в інших банках та кредитів мали тенденцію до зростання на 12,6% до обсягу в 57,439 млрд. грн. в 2023 році, а також на 44,9% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 83,257 млрд. грн. Пасиви банків в Україні упродовж досліджуваного періоду зросли із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр. Капітал банків України за досліджуваний період зростали в 2020-2021 рр. на 21,9% до обсягу в 255,514 млрд. грн. В 2022 році капітал банків на -15,5% в 2022 році. За період 2023-01.06.2024 рр. капітал банків зростав на 37,2% в 2023 році та на 15,41% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 341,776 млрд. грн. Зобов'язання банків за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із рівня в 1613,381 млрд. грн. в 2020 році до 2726,949 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр. Кошти суб'єктів господарювання в Україні за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із обсягу в 646,491 млрд. грн. в 2020 році до 1339,992 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р. За підсумками 2023 року українські банки отримали чистий прибуток понад 83 млрд грн., а за перші 5 місяців 2024 року склав 67,9 млрд. грн. Станом на кінець 2023 року, частка NPL в українських банках була близько 30%, що є високим показником порівняно з міжнародними стандартами.

2.2 Оцінка показників стійкості банківської системи України в умовах війни

З метою оцінки показників стійкості банківської системи України використаємо методику оцінки фінансової стійкості на основі пруденційних нормативів по системі банків України в 2020-2024 рр. (за 2024 рік дані за перші 5 місяців).

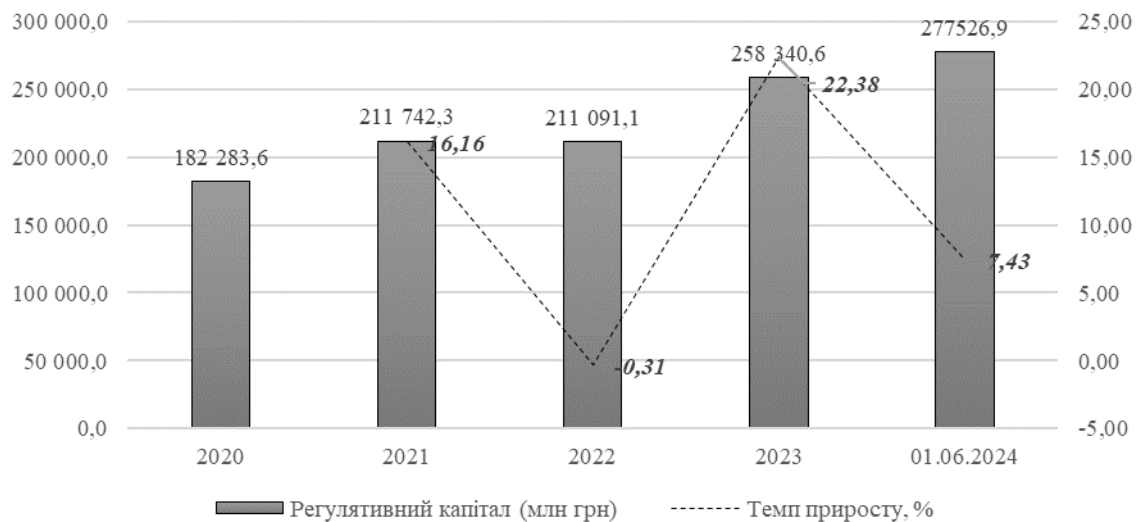

Рисунок 2.15 – Динаміка регулятивного капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., млн. грн. [41]

За період 2020-01.06.2024 року обсяг регулятивного капіталу мав тенденцію до зростання із обсягу в 182,284 млрд. грн. в 2020 році до 277,526 млрд. грн. за результатом 5 місяців 2024 року. Дане зростання є позитивним в функціонуванні банківської системи.

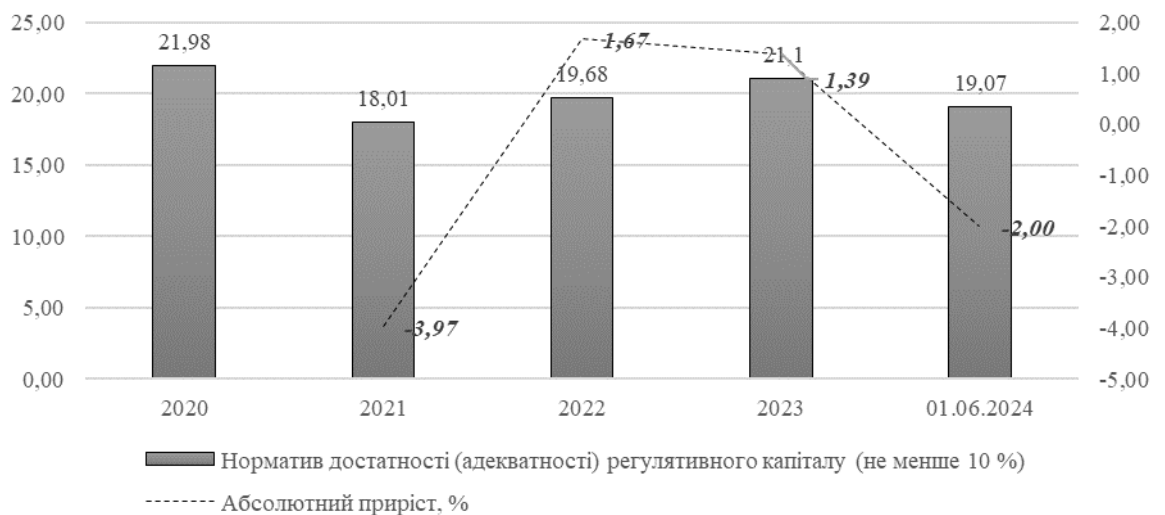

Рисунок 2.16 – Динаміка нормативу достатності регулятивного капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

Негативним в динаміці є скорочення нормативу достатності регулятивного капіталу банків із рівня в 21,9% в 2020 році до 19,07% станом

на 01.06.2024 р. Значення нормативу є вище нормативного в 10%, що свідчить про достатність обсягу регулятивного капіталу банків України.

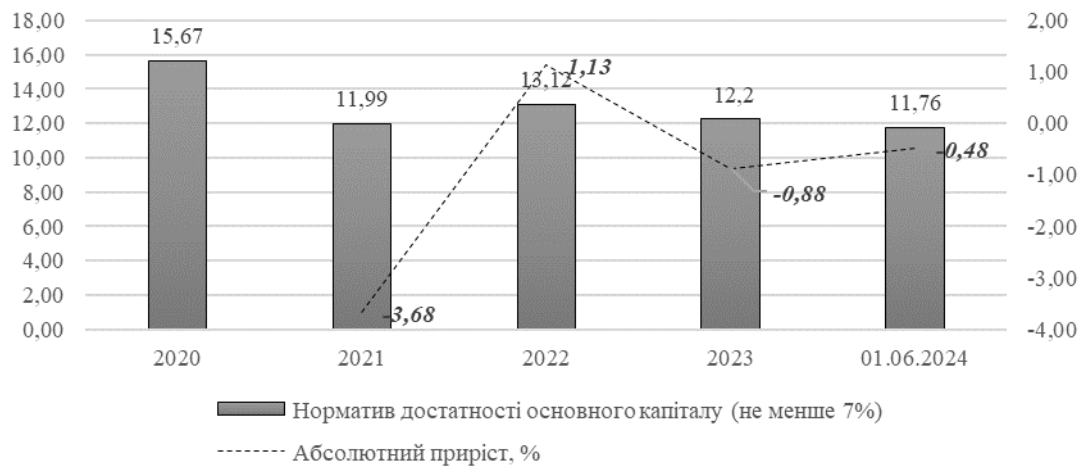

Рисунок 2.17 – Динаміка нормативу достатності основного капіталу банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

Також негативною в динаміці є тенденція до зменшення нормативу достатності основного капіталу банків в Україні із рівня в 15,67% в 2020 році до 11,76% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу свідчить про достатність основного капіталу банків в Україні упродовж досліджуваного періоду.

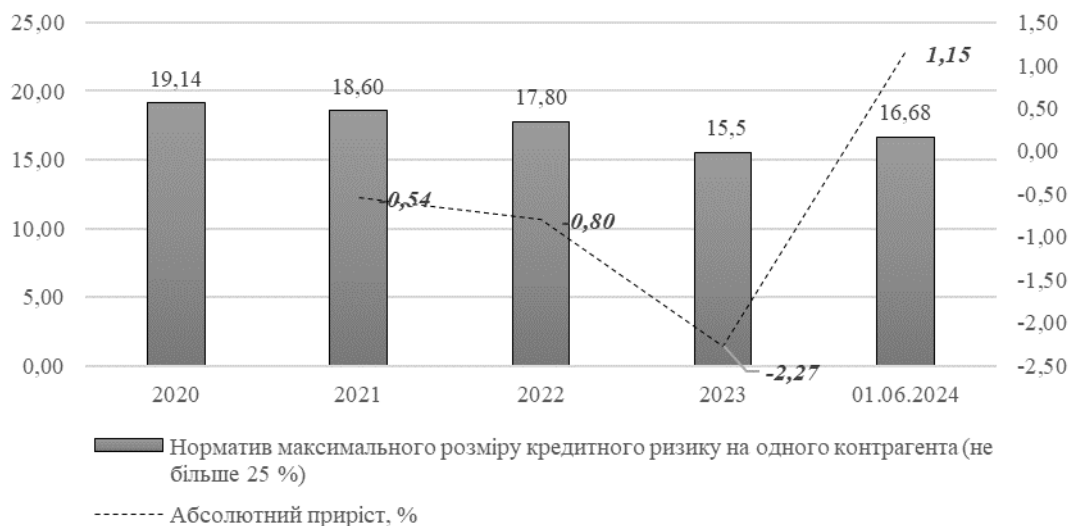

Рисунок 2.18 – Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

Позитивним в динаміці є зменшення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента із рівня в 19,14% в 2020 році до 16,68% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу відповідає нормативним межам – менше 25%.

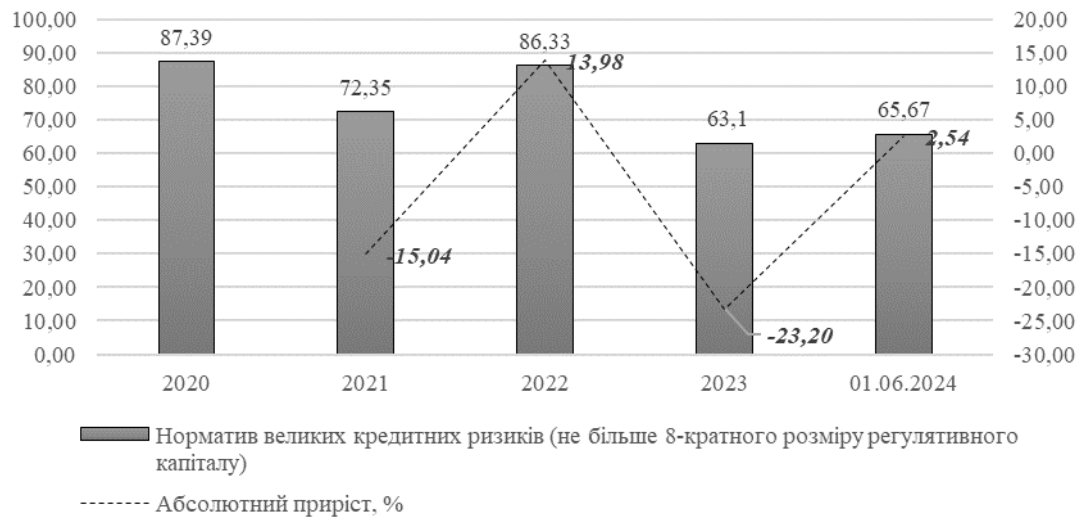

Рисунок 2.19 – Динаміка нормативу великих кредитних ризиків банків в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

Позитивним в динаміці є скорочення нормативу великих кредитних ризиків банків із рівня в 87,39% в 2020 році до 65,67% станом на 01.06.2024 р.

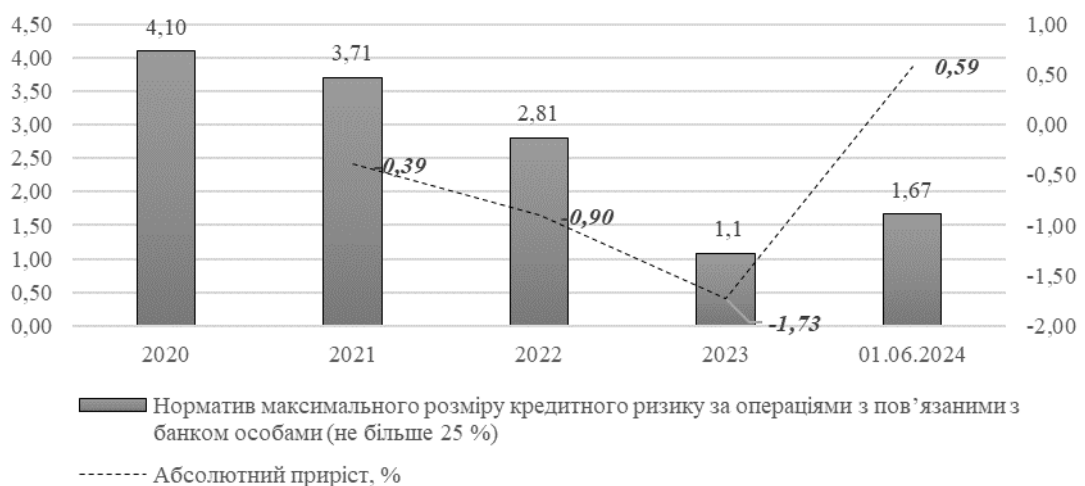

Рисунок 2.20 – Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами упродовж 2020-2023 рр. мала позитиву динаміку до скорочення із рівня в 4,1% в 2020 році до 1,1% за результатом 2023 року. Проте за перші 5 місяців 2024 року норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами зріс на 0,59% до рівня в 1,67%. Дане зростання є негативним явищем, проте значення нормативу знаходиться в допустимих межах – не більше 25%.

Динаміка нормативу інвестування в цінні папери за кожною окремою установою в Україні в 2020-01.06.2024 рр. відображена на рис. 2.21.

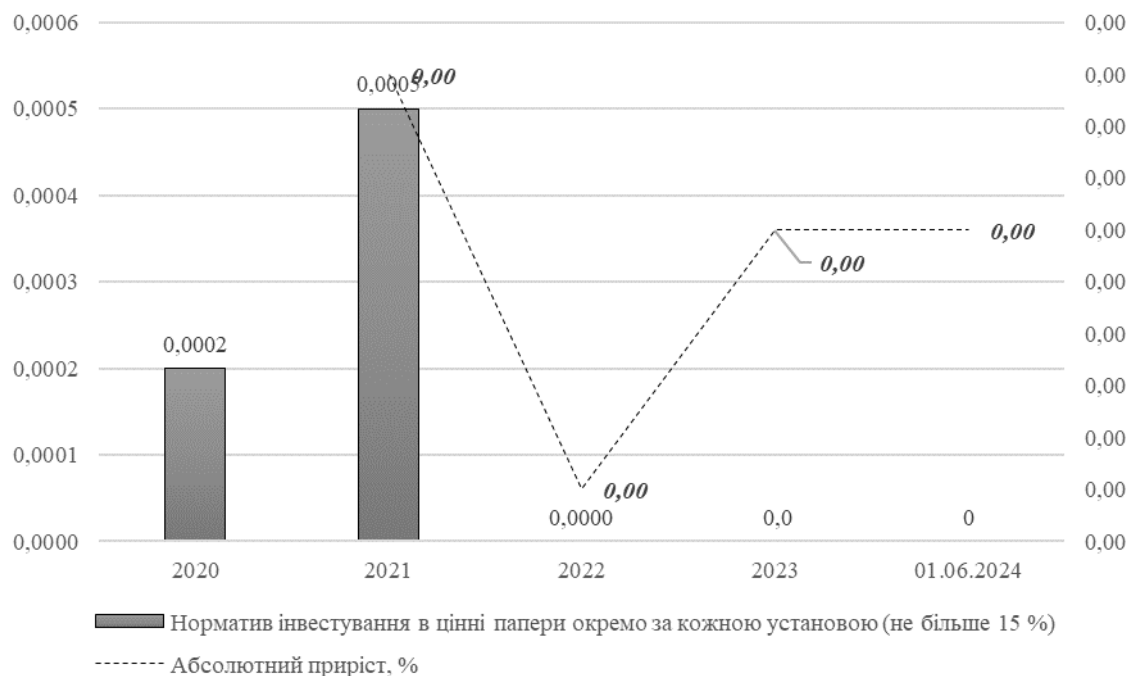

Рисунок 2.21 – Динаміка нормативу інвестування в цінні папери за кожною окремою установою в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %[41]

За період 2020-01.06.2024 рр. норматив інвестування в цінні папери за кожною окремою установою становив близько 0 і залишався практично незмінним, що свідчить про низький рівень інвестування в цінні папери в банківській системі України.

Динаміка нормативу загальної суми інвестування в Україні в 2020-01.06.2024 рр. наведено на рис. 2.22.

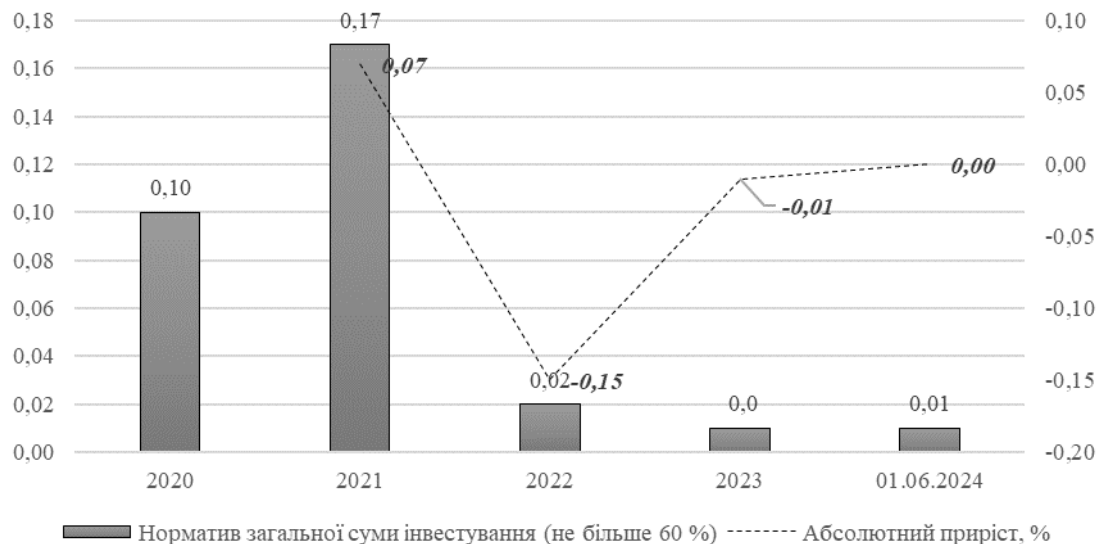

Рисунок 2.22 – Динаміка нормативу загальної суми інвестування в Україні в 2020-01.06.2024 рр., %

Також доцільним здійснювати оцінку індикаторів, які оцінюють виконання банківською системою основних функцій на макроекономічному рівні. У зазначену групу доцільно включати такі показники, як динаміка розвитку банківської системи (капітал, активи, кредити, депозити), співвідношення їх та макроекономічних показників, а саме ВВП країни. Для оцінки даних показників по відношенню до ВВП відобразимо динаміку ВВП України за 2020-2023 рр.

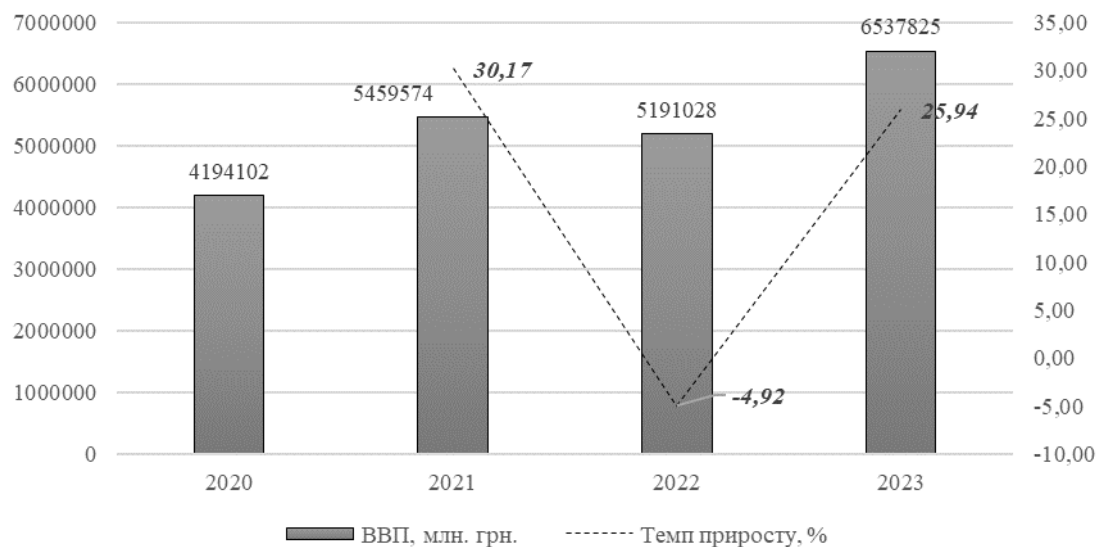

Рисунок 2.23 – Динаміка ВВП в Україні в 2020-2023 рр., млн. грн. [41]

ВВП України в 2020-2021 рр. мало тенденцію до зростання на 30,17% до обсягу в 5459,574 млрд. грн. в 2021 році. Проте в 2022 рік внаслідок повномасштабної війни в Україні ВВП скоротився на 4,9% до обсягу в 5191,028 млрд. грн. В 2023 році ВВП України зріс на 25,9% до обсягу в 6537,825 млрд. грн.

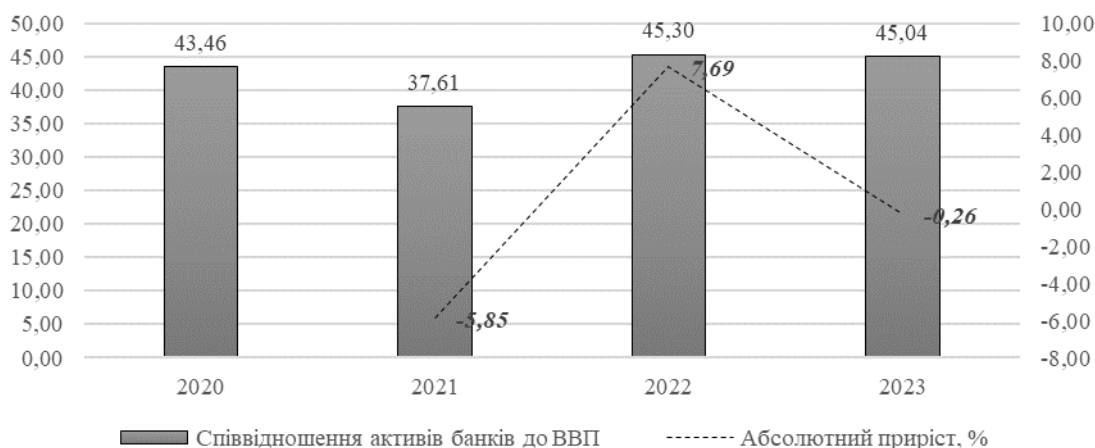

Рисунок 2.24 – Динаміка співвідношення активів банків до ВВП в Україні в 2020-2023 рр., %[41]

Упродовж 2020-2023 рр. співвідношення активів банків до ВВП в Україні мало тенденцію до зростання із рівня в 43,46% в 2020 році до 45,04% в 2023 році.

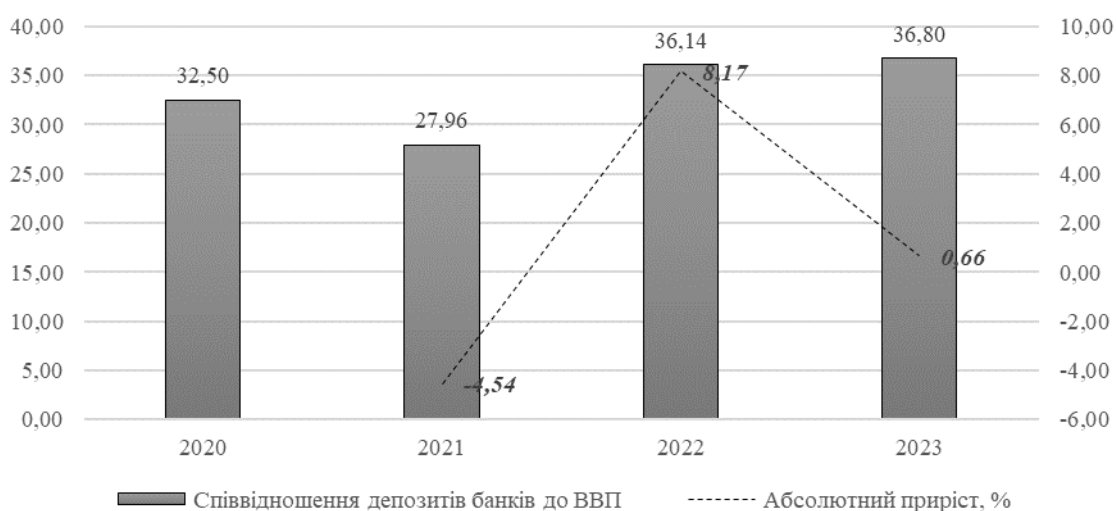

Рисунок 2.25 – Динаміка співвідношення депозитів банків до ВВП в Україні в 2020-2023 рр., %[41]

Упродовж досліджуваного періоду співвідношення депозитів банків до ВВП також мало тенденцію до зростання із рівня в 32,5% в 2020 році до 36,8% за результатом 2023 року.

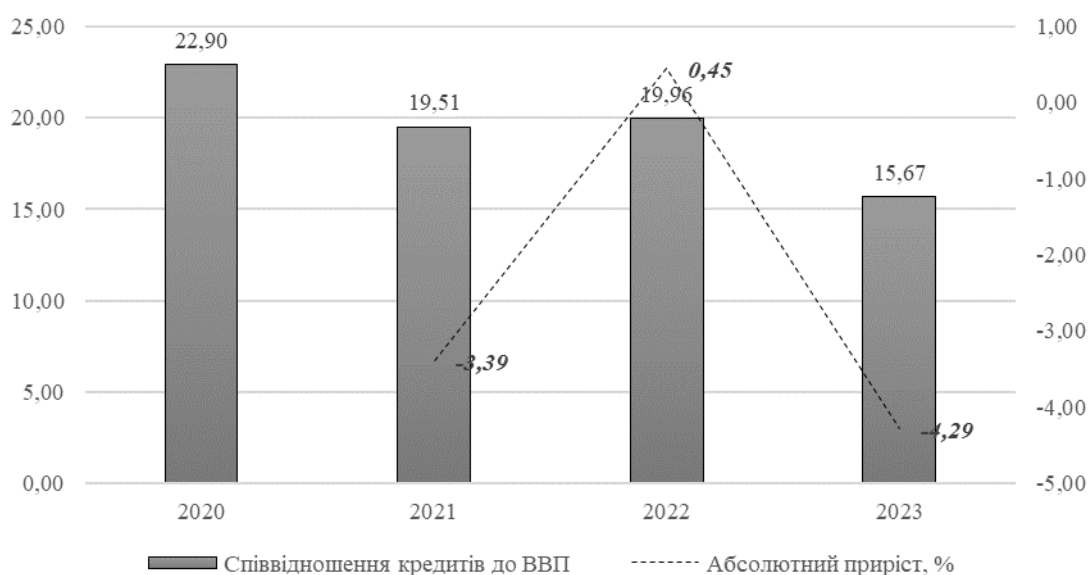

Рисунок 2.26 – Динаміка співвідношення кредитів банків до ВВП в Україні в 2020-2023 рр., %[41]

Також за період 2020-2023 рр. співвідношення капіталу банків до ВВП мало тенденцію до скорочення із рівня в 4,99% в 2020 р. до рівня в 4,53% за результатом 2023 року.

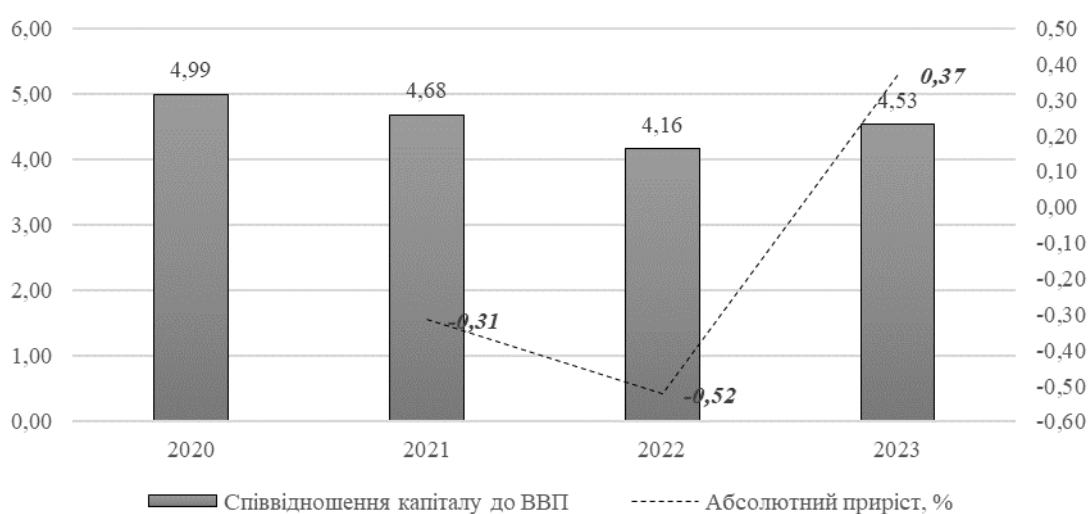

Рисунок 2.27 – Динаміка співвідношення капіталу банків до ВВП в Україні в 2020-2023 рр., %[41]

Отже, за період 2020-01.06.2024 року обсяг регулятивного капіталу мав тенденцію до зростання із обсягу в 182,284 млрд. грн. в 2020 році до 277,526 млрд. грн. за результатом 5 місяців 2024 року. Дане зростання є позитивним в функціонуванні банківської системи. Негативним в динаміці є скорочення нормативу достатності регулятивного капіталу банків із рівня в 21,9% в 2020 році до 19,07% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу є вище нормативного в 10%, що свідчить про достатність обсягу регулятивного капіталу банків України. Також негативною в динаміці є тенденція до зменшення нормативу достатності основного капіталу банків в Україні із рівня в 15,67% в 2020 році до 11,76% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу свідчить про достатність основного капіталу банків в Україні упродовж досліджуваного періоду. Позитивним в динаміці є зменшення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента із рівня в 19,14% в 2020 році до 16,68% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу відповідає нормативним межах – менше 25%. Позитивним в динаміці є скорочення нормативу великих кредитних ризиків банків із рівня в 87,39% в 2020 році до 65,67% станом на 01.06.2024 р. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами упродовж 2020-2023 рр. мала позитиву динаміку до скорочення із рівня в 4,1% в 2020 році до 1,1% за результатом 2023 року. Проте за перші 5 місяців 2024 року норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами зріс на 0,59% до рівня в 1,67%. Дане зростання є негативним явищем, проте значення нормативу знаходиться в допустимих межах – не більше 25%. За період 2020-01.06.2024 рр. норматив інвестування в цінні папери за кожною окремою установою становив близько 0 і залишався практично незмінним, що свідчить про низький рівень інвестування в цінні папери в банківській системі України. ВВП України в 2020-2021 рр. мало тенденцію до зростання на 30,17% до обсягу в 5459,574 млрд. грн. в 2021 році. Проте в 2022 рік внаслідок повномасштабної війни в Україні ВВП скоротився на 4,9% до

обсягу в 5191,028 млрд. грн. В 2023 році ВВП України зріс на 25,9% до обсягу в 6537,825 млрд. грн. Упродовж 2020-2023 рр. співвідношення активів банків до ВВП в Україні мало тенденцію до зростання із рівня в 43,46% в 2020 році до 45,04% в 2023 році. Упродовж досліджуваного періоду співвідношення депозитів банків до ВВП також мало тенденцію до зростання із рівня в 32,5% в 2020 році до 36,8% за результатом 2023 року. Також за період 2020-2023 рр. співвідношення капіталу банків до ВВП мало тенденцію до скорочення із рівня в 4,99% в 2020 р. до рівня в 4,53% за результатом 2023 року.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1 Проблемні аспекти забезпечення стійкості банківської системи України

У сучасних умовах особливо важливо швидко адаптуватися до змін, з якими стикається наша держава. Зважаючи на те, що зміцнення банківського сектору та розвиток ефективного ринку капіталу відіграватимуть ключову роль у процесі повоєнної відбудови та відновлення України, необхідно вже зараз розпочати певні підготовчі заходи. У процесі відбудови країни банківський сектор стане основним елементом всього фінансового сектору.

Останні два роки стали своєрідним випробуванням для банківської системи України. Незважаючи на суттєві системні труднощі, банківський сектор зміг вистояти завдяки зниженню внутрішньої вразливості до ризиків у результаті попередніх реформ і своєчасним антикризовим заходам під час воєнних дій.

Банківська система в Україні швидко й ефективно подолала перші воєнні удари, зберігши керованість і безперебійність платежів, і в цілому показала свою надійність на довгостроковій основі. Банкам вдалося зберегти приплив коштів населення на рахунки та адаптувати операційні процеси до ракетних обстрілів і блекаутів. Лише кілька невеликих банків припинили діяльність і залишили ринок, що не мало значного впливу на банківську систему країни. Банківська система є невід'ємною частиною економіки, яка трансформується й адаптується до нових фінансових відносин, що склалися в Україні в умовах війни.

До початку 2022 року в банківському секторі існували численні проблеми, деякі з яких накопичувалися протягом десятиліть. Зокрема, інвестування часто набувало форми кредитування афілійованих підприємств,

коли кошти вкладників розчинялися в капіталі власників банків і зникали в офшорах. Протягом останнього десятиліття ця проблема потребувала вирішення, однак підхід залишався стандартним: ліквідація банку означала вирішення проблеми. Водночас однією з основних проблем часто називали невиконання банківською системою ролі головного кредитора для стратегічної структурної перебудови економіки, тобто функції, яку мають виконувати інвестиційні інститути, що залучають довгострокові та венчурні ресурси.

До початку 2023 року кредитний і депозитний ринки опинилися під впливом різних факторів, що визначають не лише діяльність банків на внутрішньому ринку, але й пошук джерел для покриття зовнішнього боргу та можливість отримання фінансової допомоги від міжнародних фінансово-кредитних структур[41]. Це також впливало на здатність швидко подолати наслідки фінансової кризи.

Таким чином, поточні проблеми банківської системи зумовлені не стільки змішуванням кредитно-депозитної та інвестиційної діяльності, скільки використанням «кишенькових банків» для фінансування бізнесу їхніх власників, участю банків у спекулятивних операціях, нелегальним виведенням капіталу за кордон і відмиванням коштів.

Забезпечення стійкості банківської системи України в умовах війни є критично важливим завданням для економічної стабільності країни, але цей процес стикається з рядом проблемних аспектів, що впливають на її ефективність. На рисунку 3.1 надано опис основних проблем забезпечення стійкості банківської системи України:

1. Макроекономічна нестабільність:

- постійні зміни інфляційного рівня та нестабільний обмінний курс національної валюти створюють значний тиск на банківську систему. Це ускладнює планування діяльності банків, впливає на рівень ліквідності та підвищує ризики дефолтів;

- періодичні економічні кризи, зокрема фінансові та боргові, призводять до зниження довіри населення до банківської системи та можуть викликати відтік депозитів.

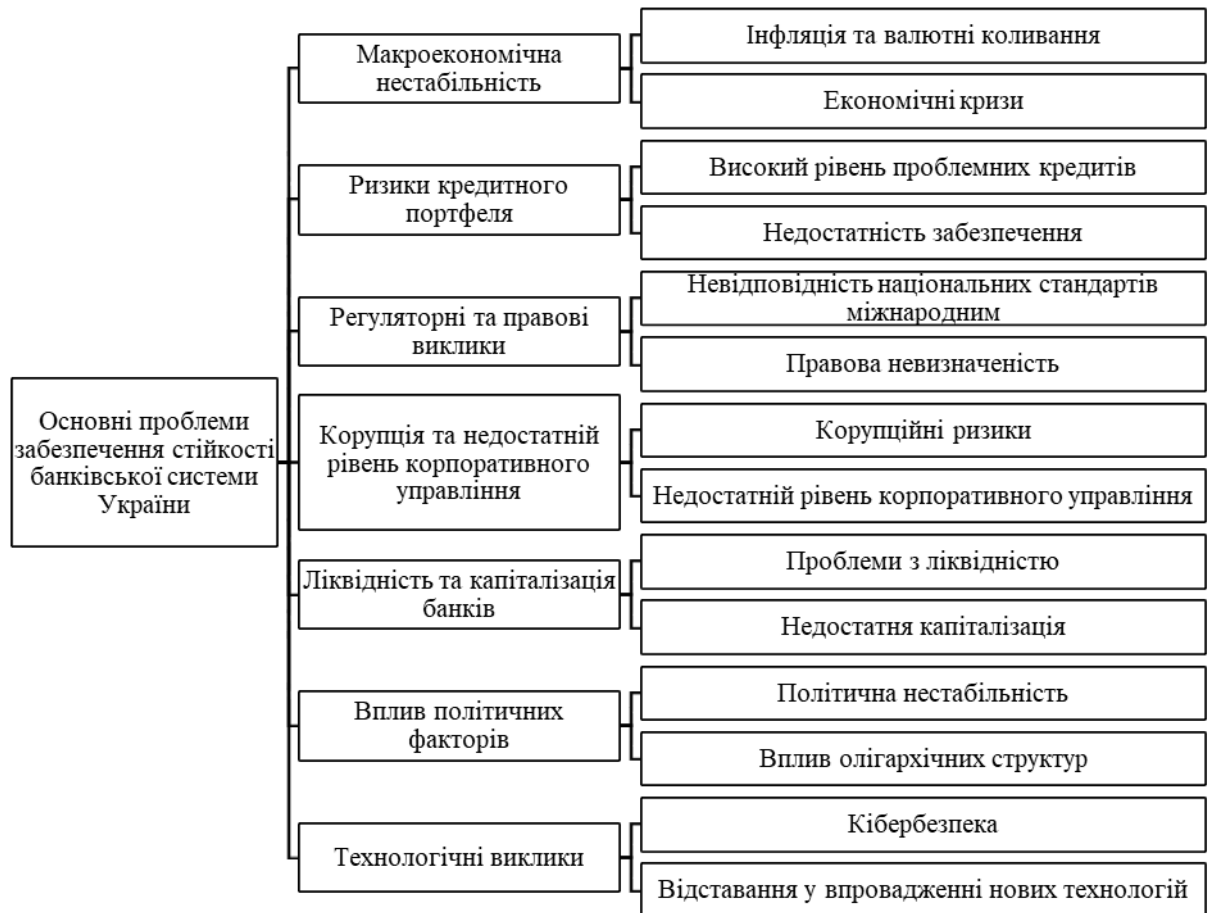

Рисунок 3.1 - Основні проблеми забезпечення стійкості банківської системи України

Джерело: узагальнено та складено автором

2. Ризики кредитного портфеля:

- українська банківська система стикається з проблемою значного обсягу непрацюючих кредитів (NPLs). Це пов'язано з низькою якістю оцінки ризиків, слабким контролем за кредитними ресурсами, а також із загальною економічною нестабільністю;

- багато кредитів надаються без належного забезпечення або з неповним покриттям, що у випадку невиконання зобов'язань позичальниками збільшує фінансові втрати банків.

3. Регуляторні та правові виклики:

- в Україні існують розбіжності між національними стандартами обліку та міжнародними нормами, що ускладнює адаптацію банківської системи до глобальних вимог і знижує її конкурентоспроможність;

- відсутність чіткої правової бази та часті зміни у законодавстві створюють правову невизначеність, що впливає на довіру інвесторів та кредиторів, а також на стабільність банківського сектору.

4. Корупція та недостатній рівень корпоративного управління:

- корупція в банківському секторі, включаючи зловживання з боку менеджменту та неефективне використання ресурсів, підриває стабільність і стійкість банківської системи;

- багато банків в Україні страждають від слабого та неефективного корпоративного управління, що включає недостатній контроль з боку ради директорів, слабкий внутрішній аудит та непрозорі процедури прийняття рішень.

5. Ліквідність та капіталізація банків:

- деякі банки стикаються з проблемами ліквідності, що можуть бути викликані недостатнім управлінням активами та пасивами, а також відтоком депозитів під час криз;

- банки часто не мають достатнього рівня капіталу для покриття своїх ризиків, що знижує їх здатність до адаптації в умовах економічної нестабільності та підвищує ризик банкрутства.

6. Вплив політичних факторів:

- часті зміни уряду та політичні кризи негативно впливають на банківську систему, викликаючи невизначеність у регуляторних політиках і знижуючи інвестиційну привабливість країни;

- наявність впливових фінансово-промислових груп, які контролюють значні частини банківського сектору, може призводити до конфлікту інтересів, зловживань і порушень конкуренції.

7. Технологічні виклики:

- зростання обсягів електронних транзакцій та впровадження цифрових технологій збільшують ризики кіберзлочинності, що вимагає підвищених заходів безпеки та інвестицій у кіберзахист;

- українські банки часто відстають у впровадженні новітніх фінансових технологій (FinTech), що обмежує їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Однією з основних проблем є макроекономічна нестабільність, що включає високий рівень інфляції та нестабільний валютний курс. Ці фактори створюють значні труднощі для банків у підтримці ліквідності та здійсненні ефективного планування. Додатково, періодичні економічні кризи підривають довіру населення до банківської системи, що може призводити до відтоку депозитів і зниження фінансової стабільності.

Проблеми ліквідності та капіталізації банків в Україні є ключовими викликами, які впливають на стабільність і ефективність банківської системи. Ліквідність банків залежить від їхньої здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед вкладниками та кредиторами, що вимагає наявності достатнього обсягу високоліквідних активів. Однак багато українських банків стикаються з нестачею таких активів, що може бути викликано низкою факторів, включаючи економічну нестабільність, зростання обсягу проблемних кредитів і обмежений доступ до фінансових ринків.

Нестабільність національної валюти також впливає на ліквідність банків, оскільки коливання валютного курсу можуть призводити до втрати вартості активів та зростання зобов'язань у валюті. В таких умовах банки можуть відчувати дефіцит ліквідності, що ускладнює їх здатність відповідати на потреби клієнтів та підтримувати нормальне функціонування.

Капіталізація банків є ще однією проблемною сферою. Багато українських банків мають недостатній рівень капіталу, що обмежує їхню здатність поглинати збитки та забезпечувати фінансову стійкість у разі виникнення економічних чи ринкових шоків. Це часто пов'язано з тим, що банки не мають достатніх можливостей для залучення додаткового капіталу,

особливо в умовах низької довіри інвесторів та нестабільного економічного середовища. Низький рівень капіталізації також може бути наслідком недостатнього управління ризиками, зокрема кредитними ризиками, що призводить до накопичення проблемних активів, які знижують вартість банківського капіталу. Крім того, обмежений доступ до міжнародних фінансових ринків та несприятливі умови для залучення іноземних інвестицій поглиблюють ці проблеми.

Разом проблеми ліквідності та капіталізації створюють замкнене коло, коли банки не можуть ефективно вирішувати свої поточні проблеми через обмеженість ресурсів, що, в свою чергу, призводить до подальшого зниження їхньої фінансової стійкості та здатності виконувати свої функції в економіці. Для вирішення цих проблем потрібні комплексні заходи, спрямовані на зміцнення банківського сектора, підвищення рівня капіталізації та забезпечення доступу до ліквідних ресурсів.

Суттєвим викликом є високий рівень проблемних кредитів, що спричинено недостатньо ефективною оцінкою кредитних ризиків та слабким контролем за використанням кредитних ресурсів. Ця ситуація загострюється через недоліки в корпоративному управлінні, що включають недостатній контроль з боку ради директорів і непрозорі процедури прийняття рішень, які можуть призводити до зловживань і підвищення ризиків для банків.

За опублікованими звітними даними на 1 січня 2024 року, частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі становила 37,4%, що на 0,8 в. п. менше порівняно з показником на 1 січня 2023 року. Протягом року обсяг непрацюючих кредитів зменшився майже на 10 млрд грн, досягнувши 422 млрд грн. Основним чинником зниження частки NPL стало зростання кредитного портфеля, насамперед у роздрібному сегменті. Також на зменшення частки непрацюючих кредитів вплинули реструктуризація боргів та відновлення обслуговування проблемної заборгованості корпоративними клієнтами, що переважно відбувалося в державних банках, а також списання непрацюючих кредитів фізичним особам[41].

Незважаючи на активну діяльність банків у напрямку врегулювання непрацюючих кредитів, їхня частка залишається високою. Значним чинником цієї ситуації є повномасштабна війна, яка спричинила нову хвилю дефолтів серед клієнтів. Зокрема, за даними НБУ, у жовтні 2023 року «воєнні» непрацюючі кредити бізнесу становили 31% загального обсягу кредитів.

У роздрібному портфелі більше половини теперішнього обсягу непрацюючих кредитів накопичилося за час війни. Більшість «воєнних» NPL не пов'язані безпосередньо з окупацією чи руйнуванням, що вказує на потенційну можливість позичальників відновити обслуговування позик з покращенням економічної ситуації. Крім того, банки активно займаються реструктуризацією проблемних активів. Згідно з опитуванням, банки реструктурували 73 млрд грн, або понад 89% «воєнних» непрацюючих кредитів. При цьому кредити боржників, основні активи яких було втрачено або розташовано на окупованих територіях чи в зоні бойових дій, зарезервовано більш ніж на 77%[41].

Таким чином, ризики кредитного портфеля банків в Україні включають кілька ключових аспектів, що впливають на фінансову стабільність і прибутковість банків. Один із головних ризиків полягає у високій частці проблемних кредитів, що виникають через недосконалу систему оцінки кредитоспроможності позичальників і недостатній контроль за використанням кредитних коштів. Це може призводити до ситуацій, коли позичальники не здатні виконувати свої зобов'язання, що, в свою чергу, підриває ліквідність банків.

Іншим значним ризиком є валютний ризик, який виникає в умовах нестабільного курсу національної валюти. Позичальники, які отримують кредити в іноземній валюті, можуть стикатися з труднощами у їх поверненні через девальвацію гривні, що збільшує їхні зобов'язання у валютному еквіваленті. Це може призводити до зростання частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків.

Макроекономічні ризики також впливають на кредитний портфель, оскільки економічні спади, інфляція та безробіття можуть знижувати платоспроможність позичальників. Банки можуть стикатися з проблемами у поверненні коштів, особливо в періоди економічної нестабільності, коли збільшується кількість дефолтів за кредитами.

Ризик концентрації є ще одним важливим фактором, коли значна частина кредитного портфеля сконцентрована на невеликій кількості великих позичальників або в одному секторі економіки. У разі фінансових труднощів цих клієнтів або кризового стану галузі, банки можуть зазнати значних втрат, що суттєво вплине на їх фінансову стійкість. Також слід зазначити політичні ризики, які виникають через можливі зміни у законодавстві або державне втручання в економіку, що можуть вплинути на умови кредитування та здатність банків ефективно управляти своїм кредитним портфелем. Крім того, кредитний портфель банків піддається ризикам, пов'язаним із корупцією та недосконалим корпоративним управлінням, що може призводити до зловживань при видачі кредитів та зниження якості кредитного портфеля. Таким чином, ризики кредитного портфеля українських банків мають комплексний характер і потребують ретельного моніторингу та ефективного управління, щоб забезпечити фінансову стабільність та зменшити ймовірність фінансових втрат.

Регуляторна база також не відповідає повною мірою міжнародним стандартам, що ускладнює інтеграцію українських банків у глобальну фінансову систему. Існують розбіжності між національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, що створює труднощі у звітності та веденні бізнесу на міжнародних ринках.

Корупція в банківському секторі є ще однією суттєвою проблемою, яка підриває довіру до банків і створює ризики для фінансової стабільності. Крім того, українські банки стикаються з проблемами ліквідності та недостатньою капіталізацією. Це часто пов'язано з недостатнім управлінням активами і пасивами, а також з неспроможністю банків залучати додатковий капітал у

разі кризи. Політична нестабільність також відіграє негативну роль, оскільки часті зміни уряду та політичні кризи створюють правову невизначеність і посилюють ризики для банківської системи. Нарешті, відставання у впровадженні нових фінансових технологій і недостатній рівень кібербезпеки роблять українські банки вразливими до сучасних загроз, зокрема кіберзлочинності, що додатково підриває їх стійкість.

Технологічні виклики відіграють важливу роль у забезпеченні стійкості банківської системи України, зокрема через стрімкий розвиток фінансових технологій та зростання кіберзагроз. Однією з головних проблем є відставання в адаптації та впровадженні сучасних технологічних рішень, що знижує конкурентоспроможність банків і обмежує їхні можливості ефективно реагувати на ринкові зміни. Це може проявлятися у відсутності сучасних платіжних систем, недостатній автоматизації процесів і обмеженому використанні аналітичних інструментів для управління ризиками.

Крім того, кібербезпека залишається серйозним викликом для банківської системи України. Зі зростанням цифровізації фінансових послуг, банки стають дедалі вразливішими до кібератак, що можуть призвести до втрати коштів клієнтів, компрометації персональних даних та порушення роботи банківських систем. Недостатня увага до захисту інформаційних систем, відсутність сучасних заходів захисту та обмеженість інвестицій у кібербезпеку підвищують ризики для банківського сектору.

Іншим важливим аспектом є необхідність інтеграції з міжнародними фінансовими системами та стандартами, що вимагає від банків адаптації до нових технологій і процесів. Відсутність належної інфраструктури для підтримки таких інтеграцій, зокрема у сфері обміну фінансовою інформацією, може створювати додаткові бар'єри для розвитку банків і знижувати їхню здатність до ефективного функціонування на міжнародному ринку.

Також існує проблема недостатньої цифрової грамотності серед клієнтів банків, що ускладнює впровадження нових цифрових послуг і технологій. Це може призводити до низького рівня використання нових банківських продуктів і, відповідно, знижувати ефективність їхньої реалізації.

Таким чином, технологічні виклики, пов'язані з уповільненою цифровізацією, кібербезпекою, інтеграцією з міжнародними стандартами та недостатньою цифровою грамотністю, становлять значну загрозу для стійкості банківської системи України. Вирішення цих проблем є критично важливим для забезпечення її стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності у сучасному глобальному фінансовому середовищі.

Отже, усі ці проблеми разом створюють складне середовище, яке вимагає комплексних і скоординованих зусиль для їх подолання та забезпечення довгострокової стійкості банківської системи України. Дані проблеми вимагають комплексного підходу для забезпечення стабільності та стійкості банківської системи України, включаючи реформування законодавства, покращення управління ризиками, підвищення капіталізації банків, а також зміцнення інституційних основ для мінімізації впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Таким чином, для вирішення проблем, що впливають на стійкість банківської системи, необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на стабілізацію макроекономічного середовища, підвищення ефективності управління банками, а також вдосконалення регуляторної бази. Враховуючи дані аспекти визначимо основні напрямки вирішення окреслених проблем (рис. 3.2):

1. Макроекономічна стабілізація:

- важливо проводити ефективну монетарну політику для підтримки стабільного рівня інфляції, що сприятиме зниженню ризиків для банківської системи. Це може бути досягнуто шляхом зваженого використання

інструментів грошово-кредитної політики, таких як регулювання облікової ставки та операції на відкритому ринку;

- підтримка стабільного валютного курсу є ключовою для мінімізації валютних ризиків. Це може включати заходи з контролю за відтоком капіталу та валютними інтервенціями для згладжування коливань курсу гривні.

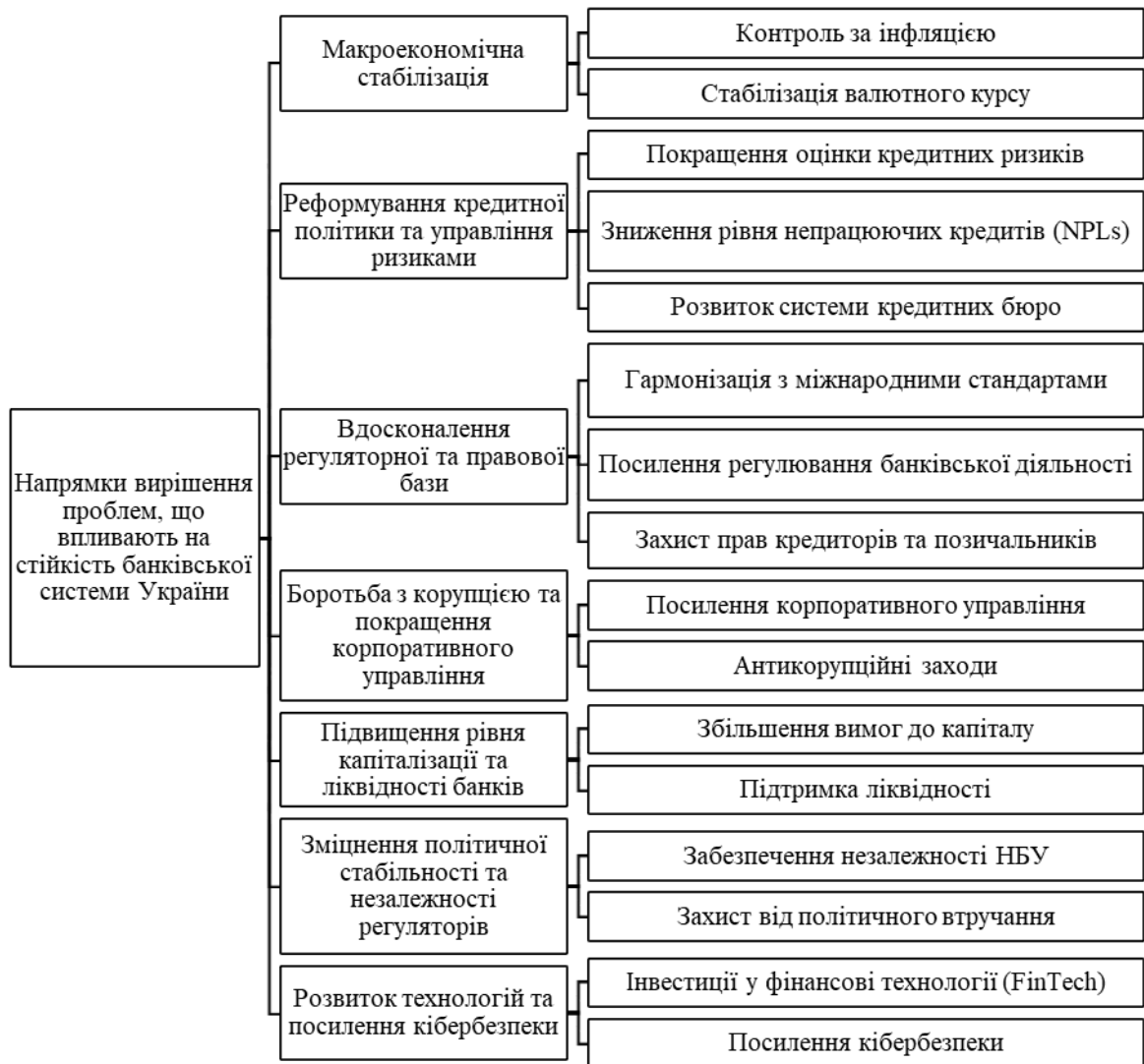

Рисунок 3.2 - Напрямки вирішення проблем, що впливають на стійкість банківської системи України

Джерело: узагальнено та складено автором

2. Реформування кредитної політики та управління ризиками:

- необхідно підвищити якість оцінки кредитоспроможності позичальників, впроваджуючи більш жорсткі стандарти оцінки ризиків та посилюючи вимоги до забезпечення кредитів;

- зменшення обсягу NPLs може бути досягнуто шляхом реструктуризації боргів, продажу проблемних активів та впровадження програм державної підтримки для рекапіталізації банків;

- покращення доступу банків до інформації про кредитну історію позичальників сприятиме зниженню ризиків та підвищенню якості кредитного портфеля.

3. Вдосконалення регуляторної та правової бази:

- важливо привести національні стандарти обліку та звітності у відповідність до міжнародних норм (IFRS), що покращить прозорість банківської системи та її інтеграцію у світовий фінансовий ринок;

- необхідно розробити та впровадити чіткі правила щодо капіталізації, управління ризиками, ліквідності та звітності банків. Це включає введення жорсткіших вимог до резервів, контроль за операціями з пов'язаними особами та запобігання маніпуляціям з фінансовими показниками;

- вдосконалення правової бази для забезпечення ефективного стягнення боргів, зокрема через спрощення процедур банкрутства та посилення прав кредиторів, що знижує ризики для банківської системи.

4. Боротьба з корупцією та покращення корпоративного управління:

- впровадження стандартів корпоративного управління, що включають прозорі процедури прийняття рішень, посилений контроль з боку ради директорів, та ефективний внутрішній аудит, сприятиме зниженню ризиків та підвищенню стабільності банків;

- необхідно посилити антикорупційний контроль у банківському секторі, зокрема через підвищення прозорості діяльності банків та запровадження механізмів виявлення та попередження корупційних дій.

5. Підвищення рівня капіталізації та ліквідності банків:

- введення більш жорстких вимог до мінімального рівня капіталу банків, що відповідають міжнародним стандартам, таким як Базель III, допоможе зміцнити фінансову стійкість банків;

- Національний банк України (НБУ) має надавати підтримку ліквідності банків, зокрема через механізми рефінансування та забезпечення доступу до кредитних ресурсів у разі потреби.

6. Зміцнення політичної стабільності та незалежності регуляторів:

- підтримка незалежності Національного банку України у прийнятті рішень щодо монетарної політики та регулювання банківської системи є критично важливою для зниження політичних ризиків;

- необхідно мінімізувати вплив політичних чинників на діяльність банківського сектору, зокрема через запровадження механізмів, що забезпечують прозорість та підзвітність урядових рішень щодо банків.

7. Розвиток технологій та посилення кібербезпеки:

- підтримка інновацій та впровадження новітніх технологій у банківській сфері дозволить підвищити ефективність роботи банків та розширити доступність банківських послуг для клієнтів;

- важливо забезпечити належний рівень захисту банківських систем від кіберзагроз, включаючи інвестування в сучасні засоби кіберзахисту та регулярні аудити безпеки.

Отже, для забезпечення стійкості банківської системи України необхідно вживати комплексних заходів, які охоплюють різні аспекти функціонування банківського сектору та враховують внутрішні й зовнішні чинники впливу. Важливим кроком є стабілізація макроекономічного середовища, що включає контроль за інфляцією та стабілізацію валютного курсу. Це дозволить зменшити тиск на банки та створити передумови для прогнозованого економічного зростання. Паралельно необхідно реформувати кредитну політику банків, підвищуючи якість оцінки ризиків та знижуючи обсяги проблемних кредитів через реструктуризацію боргів та продаж проблемних активів.

Критично важливим є вдосконалення регуляторної бази та її гармонізація з міжнародними стандартами. Це сприятиме прозорості банківської системи, її інтеграції у світовий фінансовий ринок та підвищенню конкурентоспроможності українських банків. Важливо посилити регулювання банківської діяльності, зокрема через запровадження жорсткіших вимог до капіталізації та ліквідності банків, що допоможе знизити ризики дефолтів і забезпечить більшу фінансову стійкість. Також необхідно боротися з корупцією та покращувати корпоративне управління в банківському секторі, впроваджуючи прозорі процедури прийняття рішень і посилюючи внутрішній контроль. Ці заходи зменшать ризики зловживань і підвищать довіру до банків. Для зміцнення банківської системи необхідно також підвищити рівень капіталізації банків, що можна досягти шляхом залучення додаткових інвестицій та збільшення вимог до резервів. Важливу роль відіграє забезпечення політичної стабільності та незалежності Національного банку України, що дозволить знизити вплив політичних факторів на банківську систему і забезпечить послідовність у проведенні регуляторної політики. Крім того, необхідно активно розвивати фінансові технології, впроваджувати сучасні інновації та посилювати кібербезпеку, що дозволить банкам ефективніше відповідати на виклики цифрової ери та захищати свої активи від кіберзагроз. Ці кроки разом сприятимуть створенню стійкої та надійної банківської системи, яка зможе витримувати внутрішні та зовнішні шоки, підтримуючи економічну стабільність України.

Таким чином, ці напрямки мають бути реалізовані комплексно, щоб забезпечити довгострокову стійкість та стабільність банківської системи України в умовах війни та повоєнного відновлення. Результатом їх впровадження має стати підвищення довіри до банківського сектору, зниження ризиків для фінансової системи, а також сприяння економічному зростанню країни.

3.2 Заходи підвищення стійкості банківської системи України в умовах війни

Підтримка стійкості банківської системи України в умовах війни здійснюється через низку інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності та функціонування фінансового сектору в кризових обставинах. Одним з ключових інструментів є монетарна політика, яку проводить Національний банк України (НБУ). Регулятор активно використовує регулювання процентних ставок, що дозволяє контролювати інфляцію та стабілізувати національну валюту. Крім того, НБУ проводить валютні інтервенції для підтримки стабільності гривні, що є важливим для забезпечення довіри до банківської системи.

Зміцнення капіталізації банків також є важливим інструментом. Це включає як збільшення власного капіталу банків, так і залучення фінансових ресурсів з боку держави або міжнародних фінансових інституцій. Додаткова капіталізація забезпечує банкам можливість витримувати економічні шоки, забезпечувати прибутковість та підтримувати ліквідність у складних умовах. Згідно з попередніми даними, у 2023 році платоспроможні банки отримали чистий прибуток у розмірі 86,5 млрд грн, що майже вчетверо перевищує показник 2022 року та на 12% більше, ніж результати 2021 року. Водночас лише 7 із 63 платоспроможних банків зазнали збитків на загальну суму 245 млн грн. Крім того, у грудні 2023 року, відповідно до змін у законодавстві, банки здійснили донарахування річного податку на прибуток за результатами 2023 року за підвищеною ставкою 50%. У результаті загальна сума податку на прибуток, сплачена банками за 2023 рік, склала 73,5 млрд грн.[41].

Одним із факторів зростання прибутковості банків стало значне скорочення відрахувань у резерви під збитки від активних операцій, які за рік зменшилися на 86%. Загалом, з початку повномасштабного вторгнення банки

сформували резерви на суму 133 млрд грн, з яких у 2023 році – лише 17 млрд грн. Однак основним чинником прибутковості сектора залишається зростання процентних доходів, передусім від високоліквідних активів. На 1 січня 2024 року кредитний портфель банківської системи України, сформований корпоративними та роздрібними позичальниками, становив 972 млрд грн, тоді як загальні інвестиції банків у державні цінні папери зросли до 1355 млрд грн (зокрема, ОВДП – 733 млрд грн, депозитні сертифікати НБУ – 622 млрд грн). Таким чином, більшу частку процентних доходів банків наразі формують доходи, отримані від держави в особі Кабінету Міністрів України та Національного банку України, що негативно впливає на перспективи відновлення економіки. Основним джерелом цього відновлення мають бути кредитні ресурси, спрямовані банками на підтримку поточної та інвестиційної діяльності підприємств-позичальників[41].

Контроль і нагляд за діяльністю банків набувають особливої важливості під час війни. НБУ посилює наглядові функції, проводить регулярні стрес-тести для оцінки стійкості банківських установ і розробляє плани дій у разі кризових ситуацій. Це допомагає запобігати ризикам, пов'язаним із можливими банкрутствами або недобросовісними діями у банківському секторі. У 2023 році Національний банк України провів оцінку стійкості 20 банків, які разом володіють понад 90% активів банківської системи. Оцінка стійкості, здійснена Національним банком, включала аналіз якості активів (AQR), перевірку вартості найбільших об'єктів застави за кредитами, екстраполяцію результатів AQR (за необхідності) та розрахунок показників діяльності банків на наступні три роки. Цей розрахунок фактично замінив традиційне стрес-тестування та був проведений лише за базовим макроекономічним сценарієм, розробленим на основі макропрогнозу Національного банку. Сценарій був помірно консервативним з метою виявлення можливого впливу основних ризиків на діяльність банків у їхньому поточному стані.

Результати оцінки стійкості, включно з прогнозованими показниками діяльності на три роки, слід інтерпретувати виключно в контексті ключових припущень моделі[41]:

- 1) баланс банків передбачався статичним, тобто враховувалися лише зміни якості активів та обмінного курсу;
- 2) припускалася капіталізація поточних прибутків протягом усього прогнозного періоду.

Таблиця 3.1 – Прогнозні обсяги основного та регулятивного капіталу банків в Україні (на 2024-2026 рр.), млн. грн.

№	Банки	ОК, млн грн			РК, млн грн		
		прогнозний рік			прогнозний рік		
		1-й	2-й	3-й	1-й	2-й	3-й
1	Приватбанк	99 258	137 558	170 105	110 363	148 663	181 210
2	Ощадбанк	23 903	27 512	28 468	25 160	28 769	29 725
3	Райффайзен Банк	21 221	26 934	30 692	21 455	27 169	30 927
4	Сенс	2 625	3 041	2 812	3 883	3 901	3 256
5	Універсал	15 257	19 521	22 853	15 257	19 521	22 853
6	ПУМБ	14 179	16 193	16 823	14 449	16 463	17 093
7	Укрексімбанк	- 3 351	- 5 126	- 7 450	- 3 374	- 5 148	- 7 472
8	Укргазбанк	6 721	7 238	6 408	6 780	7 298	6 467
9	ОТП Банк	17 946	22 160	25 203	17 807	22 021	25 064
10	УкрСиббанк	19 064	23 092	25 681	19 069	23 097	25 685
11	Креді Агроколь Банк	9 531	12 753	15 107	9 856	12 920	15 191
12	Кредобанк	4 875	6 024	6 788	4 964	6 113	6 877
13	А - Банк	3 412	4 129	4 553	3 414	4 131	4 556
14	Таскомбанк	2 573	2 774	2 806	2 581	2 781	2 814
15	Прокредит	2 689	2 758	2 595	3 585	3 669	3 515
16	Південний	5 561	6 607	7 285	5 754	6 777	7 431
17	Кредит Дніпро	1 576	1 736	1 736	1 660	1 820	1 820
18	Восток	2 290	2 710	2 910	2 604	2 961	3 096
19	МТБ	- 40	- 119	- 225	- 40	- 119	- 225
20	Правекс	207	- 227	- 764	264	- 227	- 764

Джерело: складено автором на основі [41]

У прогнозованому періоді середній рівень достатності основного капіталу банків зріс на 20 в. п., досягнувши 38% наприкінці третього року, завдяки тому, що більшість фінансових установ залишалися прибутковими. Однак

розрахункова рентабельність банків у прогнозі демонструвала зниження, що значною мірою було пов'язано зі скороченням чистої процентної маржі. У процесі оцінки стійкості передбачалося, що ставки за активами знижуватимуться значно швидше, ніж за зобов'язаннями банків. Прогноз також включав скорочення чистих комісійних доходів та доходів від операцій з валютою, одночасно із зростанням адміністративних витрат, що призводило до погіршення співвідношення операційних витрат та доходів банків. Крім того, передбачалися втрати банків від кредитного ризику. Сумарний ефект цих факторів для п'яти банків призвів до необхідності підтримки рівня достатності капіталу, який перевищує мінімальний норматив.

Таблиця 3.2 – Прогнозні значення нормативів достатності капіталу банків в Україні (на 2024-2026 рр.), %

№	Банки	Н2			Н3		
		прогнозний рік			прогнозний рік		
		1-й	2-й	3-й	1-й	2-й	3-й
1	Приватбанк	45,20%	60,33%	73,25%	40,66%	55,82%	68,76%
2	Ощадбанк	18,03%	26,42%	29,64%	17,13%	25,26%	28,39%
3	Райффайзен Банк	25,38%	32,24%	36,93%	25,10%	31,96%	36,65%
4	Сенс	7,12%	7,18%	6,06%	4,81%	5,60%	5,23%
5	Універсал	37,75%	49,26%	59,08%	37,75%	49,26%	59,08%
6	ПУМБ	24,05%	27,78%	29,40%	23,60%	27,32%	28,93%
7	Укрексімбанк	-3,67%	-5,55%	-8,04%	-3,65%	-5,53%	-8,01%
8	Укргазбанк	9,82%	10,52%	9,42%	9,73%	10,44%	9,34%
9	ОТП Банк	45,15%	55,94%	64,08%	45,50%	56,29%	64,44%
10	УкрСиббанк	59,17%	71,35%	79,31%	59,15%	71,33%	79,30%
11	Креді Агріколь Банк	28,36%	36,75%	42,91%	27,43%	36,28%	42,67%
12	Кредобанк	31,65%	39,04%	44,12%	31,08%	38,47%	43,55%
13	А - Банк	31,65%	38,85%	43,58%	31,63%	38,83%	43,55%
14	Таскомбанк	14,74%	15,87%	16,11%	14,70%	15,83%	16,07%
15	Прокредит	18,88%	19,18%	18,30%	14,16%	14,42%	13,51%
16	Південний	27,98%	32,68%	35,74%	27,05%	31,86%	35,04%
17	Кредит Дніпро	28,17%	30,37%	30,43%	26,75%	28,97%	29,03%
18	Восток	25,62%	29,09%	30,45%	22,54%	26,62%	28,62%
19	МТБ	-0,75%	-2,19%	-4,15%	-0,75%	-2,19%	-4,15%
20	Правекс	5,69%	-4,88%	-16,51%	4,45%	-4,88%	-16,5%

Джерело: складено автором на основі [41]

Основною причиною виникнення потреби в додатковому капіталі для цих банків стала їхня операційна ефективність, значно нижча за середню по сектору. Майже всі ці банки характеризувалися низькою процентною маржею та високим співвідношенням операційних витрат до доходів у звітному періоді, що включав останні три квартали 2022 року та перший квартал 2023 року. Додатковий суттєвий негативний вплив на капітал деяких банків спричинили розрахункові втрати від кредитного ризику.

Таблиця 3.3 – Необхідний рівень нормативів за результатами оцінки стійкості банків в Україні

№ з/п	Назва	Необхідний рівень нормативів за результатами оцінки стійкості				Довідково: нормативи достатності капіталу на кінець 2023 р.	
		із урахуванням граничних рівнів нормативів, встановлених на рівні нуль, %		із урахуванням граничних рівнів нормативів, встановлених на нормативному рівні, %			
		H2	H3	H2	H3	H2	H3
1	Приватбанк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	27%	13%
2	Ощадбанк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	19%	9%
3	Райффайзен Банк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	28%	18%
4	Сенс	10,0%	7,0%	10,4%	7,4%	17%	17%
5	Універсал	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	29%	17%
6	ПУМБ	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	23%	11%
7	Укрексімбанк	14,2%	11,2%	21,3%	18,3%	13%	8%
8	Укргазбанк	10,0%	7,0%	12,7%	9,7%	17%	13%
9	ОТП Банк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	43%	21%
10	УкрСиббанк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	65%	32%
11	Креді Агроколь Банк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	30%	18%
12	Кредобанк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	38%	25%
13	А - Банк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	22%	13%
14	Таскомбанк	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	18%	12%
15	Прокредит	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	24%	13%
16	Південний	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	22%	11%
17	Кредит Дніпро	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	29%	21%
18	Восток	10,0%	7,0%	10,0%	7,0%	23%	15%
19	МТБ	13,0%	10,0%	19,8%	16,8%	12%	9%
20	Правекс	33,7%	30,7%	40,6%	37,6%	22%	20%

Джерело: складено автором на основі [41]

Банки, для яких встановлено підвищені нормативи достатності капіталу, повинні в найближчий час подати до Національного банку України програми реструктуризації або капіталізації. У цих програмах банки визначатимуть заходи для поступового досягнення встановлених рівнів

нормативів. Відповідно до вимог, банки мають забезпечити необхідний рівень достатності капіталу, що дорівнює граничному рівню в 0%, до кінця вересня 2024 року, а граничні нормативні рівні (7% для основного капіталу та 10% для регулятивного капіталу) – до кінця березня 2026 року[41].

Основними заходами, передбаченими в цих програмах, очікується реструктуризація балансів і підвищення операційної ефективності, що дозволить знизити вразливість фінансових установ до ризиків і покращити їхній ризиковий профіль. Одночасно банки мають поступово підвищувати поточні показники достатності капіталу за рахунок прибутку та збільшення обсягів капіталу, що дозволить їм наблизитися до необхідного рівня.

Перш за все, банки повинні зосередитися на оптимізації структури своїх активів і пасивів. Це включає зменшення частки ризикових активів, що не приносять доходу, та збільшення обсягів ліквідних активів, які забезпечують стабільний грошовий потік. Одним із важливих елементів реструктуризації є робота з непрацюючими кредитами (NPL), що передбачає їх списання, продаж, або реструктуризацію з метою відновлення обслуговування. Це дозволить зменшити навантаження на капітал та знизити рівень ризику.

Крім того, банки повинні переглядати свої бізнес-моделі, зосереджуючись на найбільш прибуткових напрямках діяльності та відмовляючись від неприбуткових або високоризикових сегментів. Зростання прибутковості банків забезпечується за рахунок ефективнішого управління процентними ставками, збільшення доходів від комісійних послуг та оптимізації витрат.

У рамках реструктуризації балансів банки повинні активно працювати над покращенням своїх позицій у капіталі. Це включає як збереження поточного прибутку на балансі, так і залучення додаткового капіталу від акціонерів або через інші фінансові інструменти. В умовах війни, ці заходи є критичними для підтримання достатнього рівня капіталізації та забезпечення стійкості банківської системи загалом.

Водночас підвищення операційної ефективності можливо досягти через скорочення витрат та оптимізацію процесів. Банки повинні активно впроваджувати цифрові технології, що дозволить продовжувати автоматизацію значну частину операцій і зменшити витрати на обслуговування клієнтів. Цифровізація також сприятиме підвищенню швидкості та якості обслуговування, що є важливим чинником у збереженні та залученні клієнтів. Цифровізація банківських послуг також стає важливим інструментом у підтримці стабільності. З розвитком дистанційного банкінгу та мобільних фінансових послуг банки можуть забезпечувати безперервне обслуговування клієнтів, навіть якщо фізичні відділення недоступні. Водночас посилення кібербезпеки дозволяє захищати фінансові операції та активи клієнтів від кібератак, які стають частішими під час війни.

Основними напрямками цифровізації, які сприяють зміцненню банківської системи, є розширення дистанційних послуг, впровадження фінтех-рішень, підвищення рівня кібербезпеки, та автоматизація процесів.

Протягом 2023 року, попри триваючу повномасштабну війну, система електронних платежів Національного банку України (СЕП) забезпечувала надійні та безперебійні розрахунки у національній валюті, задовольняючи потреби банківської системи та її клієнтів. Система демонструвала ефективний розвиток, що підтверджується значним зростанням обсягу платежів: кількість транзакцій через СЕП зросла на 17%, а сума – на 58% порівняно з попереднім роком[41].

З 1 квітня 2023 року введено в дію нове покоління системи (версія СЕП-4.0), що забезпечило ще більшу швидкість, зручність та безпеку електронних платежів. Відтоді система працює на основі міжнародного стандарту ISO 20022 у режимі 24/7/365. Запровадження цілодобового режиму роботи супроводжувалося зростанням попиту клієнтів на використання СЕП у вихідні дні. Наприклад, у квітні 2023 року кількість платежів у суботу в середньому становила близько 200 тис., а до грудня вона подвоїлася. Варто

зазначити, що система здатна обробляти в 10 разів більше платежів за добу, ніж нинішні обсяги[41].

Національний банк України активно працює над подальшим розвитком системи та планує впровадити наступну версію СЕП-4.1 з функціоналом миттєвих платежів до 2025 року. Також розглядається можливість реалізації в майбутніх версіях мультивалютності, трекінг-сервісу для платежів та сервісу оцінки ризиків платіжних операцій[41].

Також розширення дистанційних послуг, таких як інтернет-банкінг і мобільний банкінг, дозволяє забезпечити безперервність обслуговування клієнтів, навіть за умов кризових ситуацій. Клієнти отримують доступ до своїх рахунків, можуть здійснювати платежі та інші фінансові операції, не відвідуючи фізичні відділення банків. Це знижує залежність банків від фізичної інфраструктури і зменшує ризики, пов'язані з фізичним доступом до банківських установ.

Впровадження фінтех-рішень, таких як блокчейн, штучний інтелект, і автоматизовані платіжні системи, дозволяє банкам знижувати операційні витрати, підвищувати ефективність і забезпечувати більш швидке та надійне обслуговування. Наприклад, використання штучного інтелекту для аналізу транзакцій допомагає виявляти шахрайські операції в режимі реального часу, що зменшує ризики для банків і їх клієнтів.

Підвищення рівня кібербезпеки є критично важливим напрямком цифровізації, який сприяє стійкості банківської системи. З ростом обсягів онлайн-операцій зростає і кількість кіберзагроз. Банки інвестують у новітні технології захисту даних, що включає шифрування, багаторівневу аутентифікацію та моніторинг підозрілої активності. Це допомагає запобігати втратам і захищати інформацію клієнтів.

Автоматизація процесів, зокрема обробки транзакцій та управління ризиками, дозволяє банкам зменшити людський фактор і підвищити точність виконання операцій. Автоматизовані системи можуть швидко реагувати на

зміни ринкової ситуації, що забезпечує більшу гнучкість і стійкість банків перед зовнішніми викликами.

Загалом, цифровізація банківських послуг є ключовим напрямком, що не лише покращує обслуговування клієнтів, але й забезпечує стійкість банківської системи в умовах швидко змінюваного економічного середовища та підвищених ризиків.

Міжнародна підтримка відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості банківської системи України в умовах війни, виступаючи важливим інструментом для стабілізації фінансового сектора і зміцнення економічної безпеки країни. Ця підтримка реалізується через різноманітні канали, включаючи фінансову допомогу, технічну підтримку, співпрацю з міжнародними фінансовими інститутами, а також політичну та дипломатичну підтримку. Фінансова допомога від міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), а також від урядів інших країн, є критично важливою для підтримки ліквідності банківської системи та забезпечення її стабільності. Ці кошти спрямовуються на підтримку резервів, рекапіталізацію банків і надання кредитних ліній для підтримки економічної діяльності в країні. Міжнародна фінансова підтримка також надає можливість українським банкам продовжувати кредитування підприємств та населення, що допомагає зберігати економічну активність у важкий період.

Сьогодні Україна є кандидатом на вступ до Європейського Союзу і прагне якнайшвидше стати його повноправним членом. Вже на етапі підготовки до вступу, приведення регуляторних та інституційних норм у відповідність до стандартів ЄС може принести значні економічні переваги. Наприклад, гармонізація українського законодавства щодо професійної таємниці та конфіденційності з вимогами ЄС дозволить українцям брати участь у спільних органах нагляду та реструктуризації.

Технічна підтримка від міжнародних партнерів, яка включає консультації, навчання та впровадження сучасних фінансових технологій,

допомагає українським банкам адаптуватися до нових умов, підвищувати рівень управління ризиками, удосконалювати операційні процеси та забезпечувати відповідність міжнародним стандартам. Наприклад, міжнародні організації надають експертну допомогу у впровадженні системи управління ризиками, яка є критично важливою для банків в умовах підвищеної волатильності.

Співпраця з міжнародними фінансовими інститутами забезпечує доступ до глобальних ринків капіталу та фінансових ресурсів, що дозволяє зміцнити фінансову стабільність і довіру до української банківської системи. Це включає в себе як залучення іноземних інвестицій, так і використання міжнародних гарантій та страхування ризиків.

Політична та дипломатична підтримка з боку міжнародної спільноти також відіграє важливу роль у зміцненні стійкості банківської системи. Санкції проти країни-агресора, економічний тиск та активна дипломатія сприяють створенню умов, за яких банківська система України може функціонувати більш стабільно, навіть в умовах військових дій.

Таким чином, міжнародна підтримка є важливим багатограним інструментом, який допомагає забезпечити стійкість банківської системи України в умовах війни, зберігаючи її функціональність та здатність підтримувати економіку країни в цей критичний період.

Отже, комплекс інструментів, включаючи монетарну політику, капіталізацію, нагляд, цифровізацію та міжнародну підтримку, створить надійний фундамент для підтримки стійкості банківської системи України в умовах війни. Ці заходи сприятимуть збереженню стабільності, забезпечують захист фінансових ресурсів і підтримують довіру клієнтів до банківської системи навіть в умовах війни та повоєнної відбудови.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

Фінансова стійкість банківської системи являє собою стан, у якому банківська система здатна задовільно виконувати такі функції: ефективно й безперервно забезпечувати часову та просторову трансформацію фінансових ресурсів; виявляти й оцінювати майбутні ризики з достатньою точністю та ефективно управляти ними; абсорбувати несподівані ризики і потрясіння фінансової системи і реальної економіки. Основними характеристиками стійкості банку є: базові характеристики – збереження організаційної цілісності та функціональності; самостійність цілей банку, що визначають напрямки його розвитку; корпоративна соціальна та екологічна відповідальність; здатність виконувати зобов'язання навіть в умовах негативного зміни внутрішнього і зовнішнього середовища.

Проведений аналіз дозволив визначити, що основними факторами, що впливають на стійкість банківської системи, є: макроекономічні умови (ВВП, рівень інфляції, валютні коливання та економічна стабільність впливають на фінансову стійкість банків), рівень регулювання та нагляд (законодавча база та якість регуляторного нагляду визначають ризики та ліквідність банків), капіталізація банків (достатній рівень капіталу захищає банки від кризових ситуацій і збитків), кредитний ризик (якість кредитного портфеля та рівень неповернення позик безпосередньо впливають на стійкість банків) ліквідність (здатність банку виконувати зобов'язання вчасно забезпечує його надійність), конкуренція та інновації (конкуренція на ринку та здатність банків адаптуватися до нових технологій також впливають на їхню стабільність), репутація та довіра клієнтів (довіра клієнтів до банку важлива для його стабільності і залежить від управління ризиками та прозорості).

Встановлено, що індикатори фінансової стійкості банківської системи входять до складу загальної оцінки рівня фінансової безпеки держави.

Оцінювати фінансову стійкість банку рекомендується за такими ключовими критеріями, як: капітальна база; ліквідність; прибутковість; якість активів.

Досліджено, що упродовж досліджуваного періоду кількість банків в Україні мала тенденцію до скорочення із рівня в 73 од. в 2020 році до 63 станом на 01.06.2024 рр. Також в динаміці зменшилася кількість банків з іноземним капіталом на 4 банки, із 23 в 2020 році до 19 станом на 01.06.2024 р. Активи банків за досліджуваний період мали динаміку до зростання із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р. Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банків в Україні в 2022-01.06.2024 рр. мали тенденцію до зростання із обсягу в 315,085 млрд. грн. в 2022 році до 384,733 млрд. грн. в 01.06.2024 рр. Обсяг кредитів наданих клієнтам за період 2021-2023 рр. мали тенденцію до скорочення із обсягу в 1065,347 млрд. грн. в 2021 році до 1024,647 млрд. грн. в 2023 р. Станом на 01.06.2024 р. кредити надані клієнтам зросли на 4,48% до обсягу в 1070,542 млрд. грн. Кредити, що надані суб'єктам господарювання в Україні в 2020-2024 рр. мали тенденцію до зростання в 2020-2022 рр. на 6,16% в 2021 році та на 0,74% в 2022 р. Проте в 2023 році кредити, що надані суб'єктам господарювання скоротилися на 2,2% до обсягу в 783,658 млрд. грн. Станом на 01.06.2024 р. кредити, що надані суб'єктам господарювання зросли на 3,02% до обсягу в 807,300 млрд. грн. Кредити, що надані фізичним особам в Україні попри скорочення в 2022 році на -13,5%, в 2023 – 01.06.2024 рр. показник зріс на 6% в 2023 році до рівня в 222,590 млрд. грн., а також на 10,9% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 246,986 млрд. грн. Строкові вклади в інших банках та кредитів в 2022 році скоротилися на -15,12% до обсягу в 51,010 млрд. грн. Проте за період 2023-01.06.2024 рр. строкові вклади в інших банках та кредитів мали тенденцію до зростання на 12,6% до обсягу в 57,439 млрд. грн. в 2023 році, а також на 44,9% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 83,257 млрд. грн. Пасиви банків в Україні упродовж досліджуваного періоду зросли із обсягу в 1822,841 млрд. грн. в 2020 році до 3068,725 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр. Капітал банків України за досліджуваний

період зростали в 2020-2021 рр. на 21,9% до обсягу в 255,514 млрд. грн. В 2022 році капітал банків на -15,5% в 2022 році. За період 2023-01.06.2024 рр. капітал банків зростав на 37,2% в 2023 році та на 15,41% станом на 01.06.2024 р. до обсягу в 341,776 млрд. грн. Зобов'язання банків за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із рівня в 1613,381 млрд. грн. в 2020 році до 2726,949 млрд. грн. станом на 01.06.2024 рр. Кошти суб'єктів господарювання в Україні за досліджуваний період мали чітку динаміку до зростання із обсягу в 646,491 млрд. грн. в 2020 році до 1339,992 млрд. грн. станом на 01.06.2024 р. За підсумками 2023 року українські банки отримали чистий прибуток понад 83 млрд грн., а за перші 5 місяців 2024 року склав 67,9 млрд. грн. Станом на кінець 2023 року, частка NPL в українських банках була близько 30%, що є високим показником порівняно з міжнародними стандартами.

Проаналізовано, що за період 2020-01.06.2024 року обсяг регулятивного капіталу мав тенденцію до зростання із обсягу в 182,284 млрд. грн. в 2020 році до 277,526 млрд. грн. за результатом 5 місяців 2024 року. Дане зростання є позитивним в функціонуванні банківської системи. Негативним в динаміці є скорочення нормативу достатності регулятивного капіталу банків із рівня в 21,9% в 2020 році до 19,07% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу є вище нормативного в 10%, що свідчить про достатність обсягу регулятивного капіталу банків України. Також негативною в динаміці є тенденція до зменшення нормативу достатності основного капіталу банків в Україні із рівня в 15,67% в 2020 році до 11,76% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу свідчить про достатність основного капіталу банків в Україні упродовж досліджуваного періоду. Позитивним в динаміці є зменшення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента із рівня в 19,14% в 2020 році до 16,68% станом на 01.06.2024 р. Значення нормативу відповідає нормативним межах – менше 25%. Позитивним в динаміці є скорочення нормативу великих кредитних ризиків банків із рівня в 87,39% в 2020 році до 65,67%

станом на 01.06.2024 р. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами упродовж 2020-2023 рр. мала позитивну динаміку до скорочення із рівня в 4,1% в 2020 році до 1,1% за результатом 2023 року. Проте за перші 5 місяців 2024 року норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаного з банком особами зріс на 0,59% до рівня в 1,67%. Дане зростання є негативним явищем, проте значення нормативу знаходиться в допустимих межах – не більше 25%. За період 2020-01.06.2024 рр. норматив інвестування в цінні папери за кожною окремою установою становив близько 0 і залишався практично незмінним, що свідчить про низький рівень інвестування в цінні папери в банківській системі України. ВВП України в 2020-2021 рр. мало тенденцію до зростання на 30,17% до обсягу в 5459,574 млрд. грн. в 2021 році. Проте в 2022 рік внаслідок повномасштабної війни в Україні ВВП скоротився на 4,9% до обсягу в 5191,028 млрд. грн. В 2023 році ВВП України зріс на 25,9% до обсягу в 6537,825 млрд. грн. Упродовж 2020-2023 рр. співвідношення активів банків до ВВП в Україні мало тенденцію до зростання із рівня в 43,46% в 2020 році до 45,04% в 2023 році. Упродовж досліджуваного періоду співвідношення депозитів банків до ВВП також мало тенденцію до зростання із рівня в 32,5% в 2020 році до 36,8% за результатом 2023 року. Також за період 2020-2023 рр. співвідношення капіталу банків до ВВП мало тенденцію до скорочення із рівня в 4,99% в 2020 р. до рівня в 4,53% за результатом 2023 року.

Обґрунтовано, що для забезпечення стійкості банківської системи України необхідно вживати комплексних заходів, які охоплюють різні аспекти функціонування банківського сектору та враховують внутрішні й зовнішні чинники впливу. Важливим кроком є стабілізація макроекономічного середовища, що включає контроль за інфляцією та стабілізацію валютного курсу. Це дозволить зменшити тиск на банки та створити передумови для прогнозованого економічного зростання. Паралельно необхідно реформувати кредитну політику банків, підвищуючи

якість оцінки ризиків та знижуючи обсяги проблемних кредитів через реструктуризацію боргів та продаж проблемних активів.

Визначено, що підтримка стійкості банківської системи України в умовах війни здійснюється через низку інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності та функціонування фінансового сектору в кризових обставинах. Одним з ключових інструментів є монетарна політика, яку проводить Національний банк України (НБУ). Регулятор активно використовує регулювання процентних ставок, що дозволяє контролювати інфляцію та стабілізувати національну валюту. Крім того, НБУ проводить валютні інтервенції для підтримки стабільності гривні, що є важливим для забезпечення довіри до банківської системи.

Встановлено, що комплекс інструментів, включаючи монетарну політику, капіталізацію, нагляд, цифровізацію та міжнародну підтримку, створить надійний фундамент для підтримки стійкості банківської системи України в умовах війни. Ці заходи сприятимуть збереженню стабільності, забезпечують захист фінансових ресурсів і підтримують довіру клієнтів до банківської системи навіть в умовах війни та повоєнної відбудови.

Звісно, з початком війни постало питання про безперервність процесів. Довелося задіювати розроблені раніше плани, як саме банки працюватимуть в умовах невизначеності — які, здавалося, не мали бути потрібні взагалі, але сталось те, що сталось. Звісно, було чимало нових викликів для щоденних операцій. Навіть з персоналом почалися проблеми — багато фахівців виїхали за кордон. Та, як показав час, цей складний етап банківська система успішно пройшла, у тому числі за допомогою регулятора, який був готовий підтримати банки ліквідністю та навіть регуляторно.

Наразі банківські стратегії повністю відкориговані. Банківська система пройшла етап турбулентності, і нинішня ситуація — це нова «нормальність», в якій існують банки. Йде фокус на технологічність, бо клієнти диктують умови, хочуть незалежно керувати своїм часом, грошима, операціями, отримати якісний електронний клієнт-банкінг із різним

функціоналом: від надання виписок до конвертації валют і подання заявки на кредит, та розуміння того, на якому етапі розгляду вона знаходиться. Це стосується і корпоративних клієнтів, і роздрібного сектору.

Від банків потрібний не лише перегляд структури капіталу та розробка нових методик оцінки та прогнозування ліквідності, а і переналаштування багатьох внутрішніх процедур та процесів, вдосконалення систем внутрішнього контролю та управління ризиками, а також аналітичних та ІТ-систем, щоб забезпечити регулярну та адекватну звітність перед регулятором.

Якщо після перемоги будуть високі темпи відновлення, з'являтимуться нові робочі місця, зростатиме попит на банківські продукти, а отже, і прибутковість банків. Ймовірно, після війни ми побачимо цікаві зміни в банківському ландшафті.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Кузнєцова А. Я., Погореленко Н. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 2 (33). С. 37–47.
2. Марич М. Г., Марич А. В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України. *Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал*. 2017. №17. С. 698–703.
3. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.
4. Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В. Фінансова стійкість банків як основна ефективного функціонування кредитної системи: монографія. Т: ТНЕУ, 2009. 316 с.
5. Кириченко О.А., Гіленко І.В. Банківський менеджмент: Навчальний посібник. К: Основи, 2007. 671 с.
6. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення: автореферат на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Суми, 2007 20 с.
7. Зоріна О. І., Фадєєнко В. Ю. Аналіз стану фінансової стійкості банківської системи України як складової в забезпеченні фінансової безпеки *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(2). С. 24–27.
8. Склеповий Є. В. Складові стійкості комерційного банку. *Фінанси України*. 2017. №5. С. 138–143
9. Копилюк, О. І., Журибіда Н. Р. Комплексний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки банків України. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 92–99
10. Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». К.: Науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві фінансів України, 2004. 19 с.

- 11.Шелудько Н. М. До визначення фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник Національного банку України*. 2000. № 3. С. 40–43.
- 12.Барановський О. І. Стійкість банківської системи України. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 75–87.
- 13.Васів І., Гарбар Є. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник КНТЕУ*. Київ, 2018. № 2. С. 47–55.
- 14.Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система : навчальний посібник / за ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/11/Blashchuk_Petyk_13_end.pdf (дата звернення: 19.06.2024).
- 15.Михайлюк Р. В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків. *Світ фінансів*. Тернопіль, 2017. Вип. 3-4 (4-5). С. 21–32.
- 16.Mehmet Balcilar, Rangan Gupta, Chien-Chiang Lee, Godwin Olasehinde-Williams The synergistic effect of insurance and banking sector activities on economic growth in Africa. *Econ. Syst.*, 42 (4) (2018), pp. 637-648
- 17.Robert Stewart, Murshed Chowdhury, Vaalmikki Arjoon Bank stability and economic growth: trade-offs or opportunities? *Empir. Econ.*, 61 (2) (2021), pp. 827-853
- 18.Dinh Hoang Bach Phan, Bernard Njindan Iyke, Susan Sunila Sharma, Yoga Affandi Economic policy uncertainty and financial stability–Is there a relation? *Econ. Modell.*, 94 (2021), pp. 1018-1029
- 19.Seyed Alireza Athari, Farid Irani Does the country's political and economic risks trigger risk-taking behavior in the banking sector: a new insight from regional study. *Journal of Economic Structures*, 11 (1) (2022), pp. 1-10
- 20.David F. Tennant, R. Tracey Marlon. Financial Intermediation and Stock Market Volatility in a Small Bank-Dominated Economy. *The Journal of Developing Areas* (2014), pp. 73-95

21.M. Mostak Ahamed, Sushanta K. Mallick Is financial inclusion good for bank stability? International evidence. *J. Econ. Behav. Organ.*, 157 (2019), pp. 403-427

22.Vasso P. Ioannidou, María Fabiana Penas Deposit insurance and bank risk-taking: evidence from internal loan ratings. *J. Financ. Intermediation*, 19 (1) (2010), pp. 95-115

23.Mario Quagliariello Macroeconomic uncertainty and banks' lending decisions: the case of Italy. *Appl. Econ.*, 41 (3) (2009), pp. 323-336

24.Kirt C. Butler, Domingo Castelo Joaquin A note on political risk and the required return on foreign direct investment. *J. Int. Bus. Stud.*, 29 (1998), pp. 599-607

25.Hamed Rezgallah, Nesrin Özataç, Salih Katircioğlu. The impact of political instability on risk-taking in the banking sector: international evidence using a dynamic panel data model (System-GMM). *Manag. Decis. Econ.*, 40 (8) (2019), pp. 891-906

26.Seyed Alireza Athari Domestic political risk, global economic policy uncertainty, and banks' profitability: evidence from Ukrainian banks. *Post Commun. Econ.* 2021. №33 (4), p. 458-483

27.Benjamin Keddad, Christophe Schalck Evaluating sovereign risk spillovers on domestic banks during the European debt crisis. *Econ. Modell.* 2020. №88. p. 356-375

28.Badar Nadeem Ashraf Political institutions and bank risk-taking behavior. *J. Financ. Stabil.*, 2017. №29. p. 13-35

29.Вовченко О.С., Єгоричева С.Б.. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2021. 233 с.

30.Левицький В. В. Управління фінансовою стійкістю комерційного банку URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/. (дата звернення: 10.08.2024).

31.Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 3. С. 100-105.

32. Біляєва В.Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України. *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 314-319.
33. Чмутова І.М. Сучасні технології фінансового менеджменту банку: методологія формування на стадіях життєвого циклу: монографія. Х.: ФОП Лібуркіна Л.М., 2015. 468 с.
34. Карась П.М. Аналіз фінансової стійкості комерційних банків України. *Науково-виробничий журнал "Бізнес-навігатор"*. 2014. № 1 (33). С. 116-124.
35. Вергун А. М. Стефашина Ю. С. Оцінка фінансової стійкості провідних банків України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 9. С. 21–32.
36. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку. *Банківська справа*. 2000. № 6. с. 48–51.
37. Зоріна О. І., Фадєєнко В. Ю. Аналіз стану фінансової стійкості банківської системи України як складової в забезпеченні фінансової безпеки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(2). С. 24–27.
38. Показники фінансової стійкості: Посібник зі складання / Вашингтон, округ Колумбія, США: Міжнародний Валютний Фонд URL: <https://www.imf.org/> (дата звернення: 17.08.2024).
39. Офіційний сайт Національного банку України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3680&cat_id=36798 (дата звернення: 17.08.2024).
40. Дадашова П. Стрес-тестування банків як інструмент банківського регулювання. Національний банк України. Департамент фінансової стабільності. 19 червня 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress-test_Dadashova_pr_2020-06-19.pdf?v=4
41. Наглядова статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 4.06.2024).
42. Шіллер Р.І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення К.: Наук. думка, 1998. 158 с.

43. Cihak M. Bank Profitability and Financial Stability. *International Monetary Fund*. 2019. P. 2–50.

44.Зарічна, Н. (2024). ФОРМАЛІЗАЦІЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Сталий розвиток економіки*, (1(48), 214-219. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-30>

45.Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. № (41). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> (дата звернення 16.09.2024).

46.Prokopenko N., Myronchuk V., Shepel I. (2022) Pryntsypy funktsionuvannia bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh viiny [Principles of functioning of the banking system of Ukraine in war condition]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. (41). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> (in Ukrainian)

47.Бугель, Ю., & Лопатовська, О. (2024). Управління фінансовою стійкістю банків: аспект аналізування. *Modeling the development of the economic systems*, (3), 87–92. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-12> (дата звернення 9.09.2024).

48.Майборода О.В. Алгоритм інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 269–273.

49.Ткаченко Є.Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 56. С. 129–134. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/56_2021/24.pdf (дата звернення: 12.10.2024).

50. Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. Випуск # 41 / 2022 URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1556/1497/>

(дата звернення 16.10.2024).

51. НБУ про фінансовий стан банківської системи під час війни. finbalance.com.ua. 2022. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel> (дата звернення 19.10.2024).

52. НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США на новому рівні та вжив низку додаткових заходів для збалансування валютного ринку та підтримання стійкості економіки в умовах війни. bank.gov.ua. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-zafiksuvav-ofitsiyniy-kurs-grivni-do-dolara-ssha-na-novomu-rivni-ta-vjiv-nizku-dodatkovih-zahodiv-dlya-zbalansuvannya-valyutnogo-rinku-ta-pidtrimannya-stiykosti-ekonomiki-v-umovah-viyni> (дата звернення 9.09.2024).

53. Жирий К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни. unian.ua. 2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasiviyni-novini-ukrajina-11753254.html> (дата звернення 6.10.2024).

54. Ситник, Н., & Прицак, Я. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. 6 (118), 94-98. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19> (дата звернення 6.10.2024).

55. Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150–153. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583> (дата звернення 7.10.2024).

56. Коваленко В.В. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. № 4 (48). URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/download/272736/268679> (дата звернення 7.10.2024).

57. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість – Огляд банківського сектору.

2023 URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliiyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення 22.10.2024).

58. Карпова Т. С. Функціонування банківської системи України в умовах війни. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. URL: <https://japfd.donnu.edu.ua/article/view/15849> (дата звернення 26.10.2024).

59. Розвиток банківської системи у 2024 році можливий за умов системної та достатньої макрофінансової допомоги. Банк «Глобус» (офіційний сайт). 2024. URL: <https://globusbank.com.ua/en/rozvitok-bankivskoyi-sistemi-u-2024-rotsi-mozhliivy-za-umov-sistemnoyi.html> (дата звернення 26.10.2024).

60. Правдиговська І. І., Дорошенко Н. О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9(109). С. 150–153. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583> (дата звернення 28.10.2024)

61. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 468 с.

62. Мороз А.М. Банківські операції : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 456 с.

63. Шевченко Р. І. Банківські операції : навч.-метод. посібник для самоств. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2012. 276 с.

64. Нікітін А. В., Бортніков Г. П., Федорченко А. В. Маркетинг у банку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 432 с.

65. Операції банків та небанківських кредитних установ: підручник/ [А.М. Мороз, М.І.Савлук, Т.П.Остапишин та ін.]; за наук. ред. А.М. Мороза. К.: КНЕУ, 2013. 543 с.

66. Операції банківських установ: тренінг / [Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко, О. В. Ситник та ін.] ; за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Т. П. Остапишин. К. : КНЕУ, 2013. 956, с.

67. Примостка Л. О., Лисенок О. В., Чуб О. О., Чуб П. М., Карчева Г. Т., Черемис В. О. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія /

Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». К. : КНЕУ, 2008. 456 с.

68. Макроекономічне стрес-тестування банків: монографія. / І. Б. Івасів, А. В. Максимова, Р. В. Корнилюк. Київ: КНЕУ, 2014. – 192 с.

69. Корнилюк Р.В. Системний ризик і макропруденційна політика в банківському секторі: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. – 461 с.

70. Оцінка стійкості банків URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/diagnostics-of-banks> (дата звернення 23.10.2024).

71. Білошапка В.С., Андрюшкін Б.І. Парадигма повоєнного відновлення економіки: світовий досвід та реалії України. *Наука і техніка сьогодні (серія Економіка)*. 2024. №5(33). с.345-357. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5\(33\)-345-357](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5(33)-345-357) (дата звернення 25.10.2024).

72. Краснова І. В., Громницька І. Ю. Антикризисні заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні. *Бізнес Інформ*. 2023. №8. С. 228–240. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-228-240> https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-8_0-pages-228_240.pdf (дата звернення 25.10.2024).

73. Примостка, Л., Краснова, І., Охрименко, І., Щеглюк, М., & Примостка, А. (2024). Формування стратегій хеджування фінансових ризиків. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 68–82. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4251> (дата звернення 27.10.2024).

Додаток А

Рисунок А1

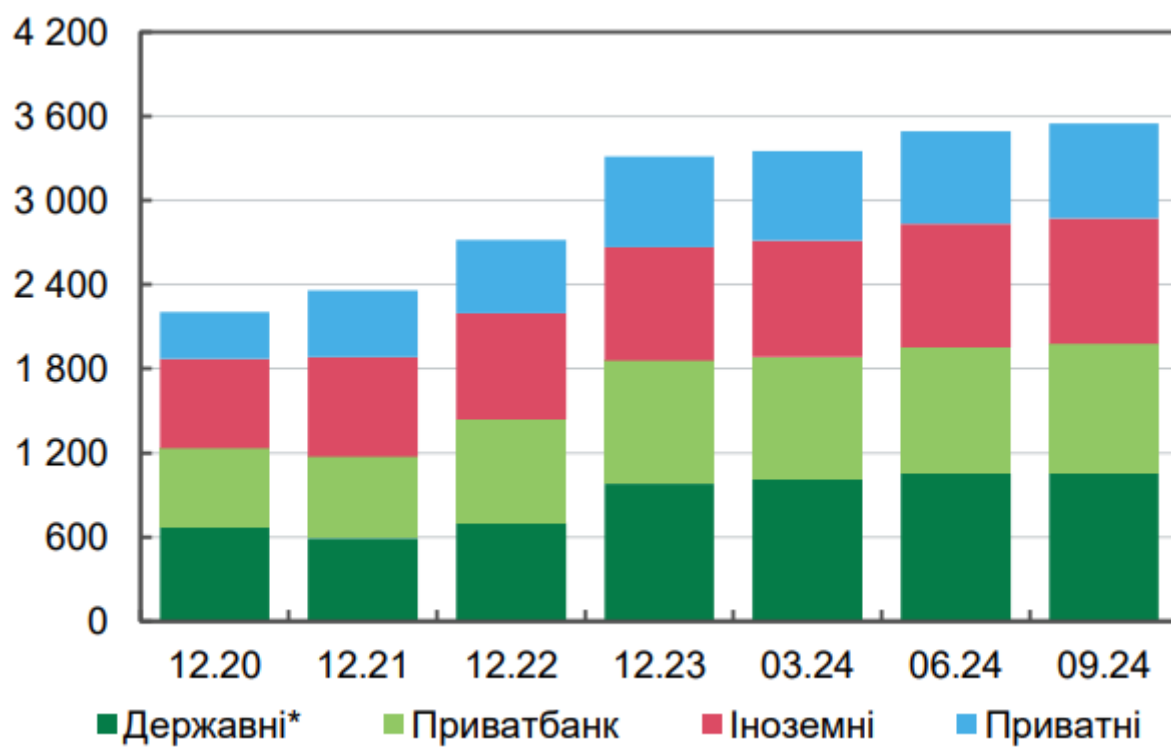
Кількість банків [70]

	2020	2021	2022	2023	I.24	II.24	III.24
Платоспроможні	73	71	67	63	63	62	62
Зміна	-2	-2	-4	-4	0	-1	0
Державні, у т. ч. Приватбанк	5	4	4	5	6	6	7
Зміна	0	-1	0	+1	+1	0	+1*
Іноземні	20	20	16	14	14	14	14
Зміна	0	0	-4	-2	0	0	0
Приватні	48	47	47	44	43	42	41
Зміна	-2	-1	0	-3	-1	-1	-1*

Додаток Б

Рисунок Б1

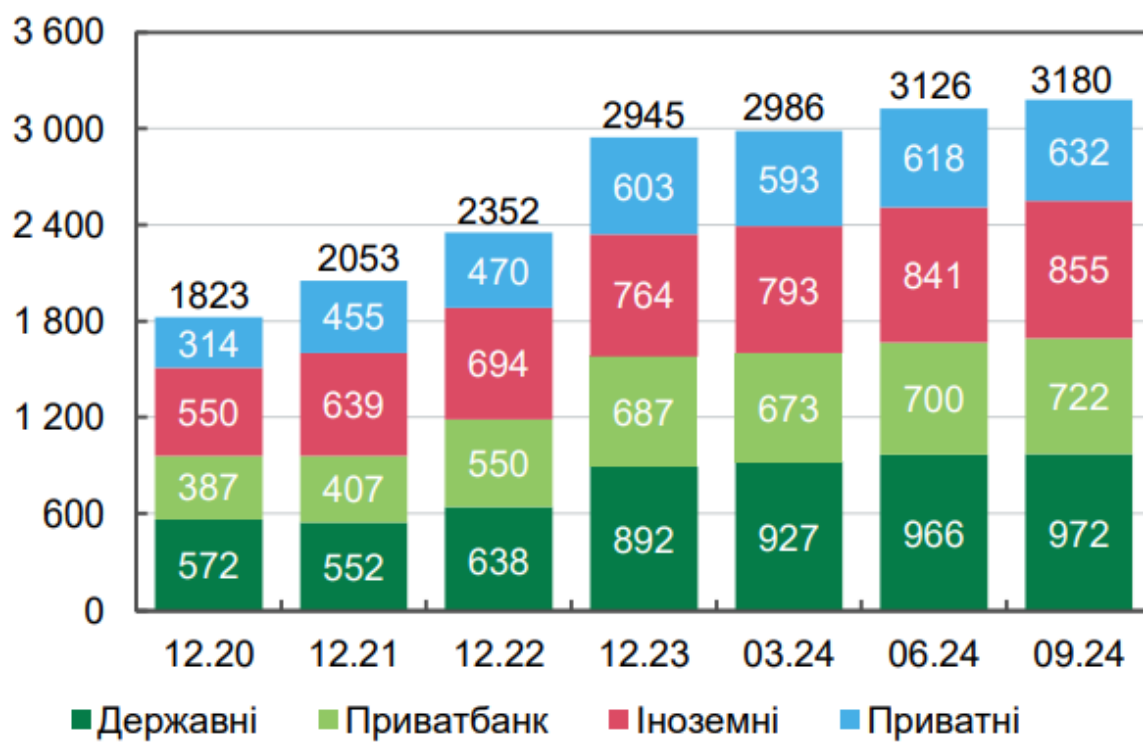
Загальні активи банків [70]

Додаток В

Рисунок В1

Чисті активи банків [70]

Додаток Г

Рисунок Г1

Структура чистих активів банківського сектору за складовими [70]

